

Täydennysrakentamisen strategia historiallisessa ympäristössä
Tapaustutkimus Isovahe

Iina Neittamo
Diplomityö
2024

Tiivistelmä

Iina Neittamo: Täydennysrakentamisen strategia historiallisessa ympäristössä: tapaustutkimus Isovahe
Diplomityö
Tampereen yliopisto
Arkkitehtuuri
Tammikuu 2024

Tässä diplomityössä tarkastellaan täydennysrakentamista historiallisessa ympäristössä. Tarkempina tutkimuskysymyksinä ovat; miten täydennysrakentamisen saa sopimaan historialliseen ympäristöön ja miten historiallisen ympäristön saa huomioitua täydennysrakentamisessa. Historiallisen ympäristön huomioimiseen esitetään tärkeimmät työvaiheet sisältävä täydennysrakentamisen strategia. Strategian työvaiheet painottuvat historiallisen ympäristöön tutustumiseen ja työvaiheisiin kuuluvat rakennuskannan historian kartoitus, rakennuskannan analysointi, rakennuskannan arvottaminen ja suunnittelumetodin valinta.

Diplomityössä käytetään tapaustutkimuksena Euraan sijoittuvaa Isovahen tilan täydennys- ja korjausrakentamissuunnitelmaa, joka on laadittu rakennuskantaan tutustumisen perusteella. Suunnitelmassa keskitytään erityisesti rakennuksen ulkoisiin ominaisuuksiin. Päällimmäisinä suunnittelun arvoina ovat historian nostaminen arvoonsa ja jo korjatun eheyttäminen. Osana diplomityötä myös toteutetaan strategian työvaiheet tapaustutkimuksen näkökulmasta.

Avainsanat: täydennysrakentaminen, historiallinen ympäristö, strategia, korjausrakentaminen, tapaustutkimus, Isovahe

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Iina Neittamo: Supplementary construction strategy in a historical environment: case study Isovahe
Master's thesis
Tampere University
Architecture
January 2024

In this master's thesis, supplementary construction is examined in a historical environment. More specific research questions are; how to make supplementary construction fit into the historical environment and how to take the historical environment into account in supplementary construction. A strategy for supplementary construction considering the historical environment is presented, including the most important work phases. The emphasis is on getting to know the historical surrounding. The work phases consist of mapping the history of the building stock, analyzing the building stock, evaluating the building stock and choosing a design method.

The thesis uses as a case study the supplementary and reparation construction plan of the Isovahe estate, located in Eura. This plan is based on getting to know the building stock. The design focuses especially on the building's external features. The plan emphasizes raising the value of history as well as restoration of previous reparation. As part of the thesis, the different work phases of the strategy are also implemented from the perspective of the case study.

Keywords: supplementary construction, historical environment, strategy, reparation construction, case study, Isovahe

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin Originality Check service.

Sisällysluettelo

Täydennysrakentamisen strategia historiallisessa ympäristössä: tapaustutkimus Isovahe

Tiivistelmä		4. Täydennysrakentamisen strategia	15
Abstract		4.1. Strategian tavoite	15
Alkusanat		4.2. Strategian työvaiheet	15
1. Johdanto	5	Historian kartoittaminen	15
		Rakennuskannan analysointi	15
		Rakennuskannan arvottaminen	15
2. Kohteen paikallis- ja rakennushistoria	6	Historiakerrostumien tunnistaminen ja niiden keskinäinen hierarkia	15
2.1. Isovahen kehitys	6	Täydennysrakentamisen metodin valitseminen	16
2.2. Kohteen nykytilanne	8	5. Isovahen suunnittelutyö	17
2.3. Kohteen suojelutilanne	8	5.1. Suunnittelun lähtökohdat	17
3. Isovaheen alueen rakennetun ympäristön analyysi	9	5.2. Suunnitteluprosessi	17
3.1. Alueen selkeät historiakerrostumat	9	5.3. Uudisrakennussuunnitelma	21
3.1.1. Muinaisajan historiakerrostuma	9	5.3.1. Alueellinen suunnitelma	21
3.1.2. 1800-luvun ja 1900-luvun alun hirsirakenteinen maatalous historiakerrostuma	9	5.3.2. Tilaohjelma	23
3.1.3. 1970-luvun modernistinen historiakerrostuma	9	5.3.3. Julkisivut	23
3.2. Alueellinen analyysi	10	5.3.4. Muotokieli	23
3.3. Rakennusanalyysi	10	5.4. Pikkupirtin ja kivinavetan korjaussuunnitelma	26
3.3.1. Pikkupirtin analyysi	10	5.4.1. Kivinavetta	26
3.3.2. Kivinavetan analyysi	12	5.4.2. Pikkupirtti	26
		6. Johtopäätös	34
		7. Lähteet	35

1. Johdanto

Diplomityö toteutetaan osana Euran kunnan keskustan kehittämishanketta. Isovahen tila on yksi Euran vanhoista kantatiloista (Satakunnan Museo 2024). Toimeksiantona on alueen tehostomien vanhojen rakennusten ja piha-alueen parempi hyödyntäminen. Lisäksi toimeksiantoon kuuluu uudisrakennusten suunnittelu Isovahen tilan alueen eteläpuolelle. Osana toimeksiantoa ehdotetaan uusi käyttötarkoitus ja laaditaan korjaussuunnitelma kahdelle vanhalle rakennukselle, kivinavetalle ja väentupana toimineelle hirsirakennukselle.

Eurassa Isovahen alueen kehittämistä varten on koottu työryhmä, joka toimeksiannon lisäksi kommentoi suunnittelutyötä säännöllisesti. Alkuun toimeksianto oli kovin määrittelemätön, mikä antoi suunnittelijalle vapaat kädet. Tilaaajan toiveet tarkentuivat ja osittain muuttuivatkin suunnittelutyön edetessä. Tarkentuneisiin toiveisiin pyrittiin vastaamaan mahdollisimman hyvin, vaikka välillä suunnittelutyön pääsuunta vaihtuikin siitä johtuen.

Diplomityössä etsitään vastausta siihen, miten täydennysrakentamisen saa sopimaan historialliseen ympäristöön ja miten historiallisen ympäristön saa huomioitua täydennysrakentamisessa. Huomioimisen lähtökohdaksi ovat ympäristön analyysi ja arvottaminen. Analyysi keskittyy ympäristön kategorisoimiseen ja paikallisen erityisyyden tunnistamiseen. Suunnitteluvaiheita tai -metodeja etsitään strategian laatimisen kautta. Suunnittelun alueen ympäristön rakennuskanta jaetaan ryhmiin, joita kutsun ”historiakerrostumiksi”. Historiakerrostumilla tarkoitetaan ihmisen luomia rakennelmakokonaisuuksia, jotka edustavat selkeästi eri aikakausia ja näin ollen myös eri tyylisuuntauksia. Termiä rakennelma käytetään, koska historiakerrostumiin lukeutuvat mukaan myös esihistorialliset kohteet, joista ei voida käyttää termiä rakennus.

Täydennysrakentamisella tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan rakentamista, joka sijoittuu osaksi jo rakennettua ympäristöä. Tarkemmin tässä yhteydessä täydennysrakentamisella tarkoitetaan rakentamista, jolla on joku suhde ympäristöönsä.

Täydennysrakentamisen käsite muuttuu erittäin tärkeäksi rakennettaessa historialliseen ympäristöön, johon moderneihin arvoihin nojautuva nykyrakennus ei välttämättä sovi sellaisenaan. Historiallisissa miljöissä on usein suojeltavia arvoja, joita uuden rakentannuskannan tulisi tukea.

Koposen (2006, s. 9) mukaan täydennysrakentamisen ilmiö pohjautuu modernismin aikakauden syntymiseen. Modernistisessa arkkitehtuurissa pyrittiin erottautumaan vanhasta ja uudesta luotiin kontrastivoivaa vanhaan verrattuna. Tämä johti ongelmiin, kun modernistinen arkkitehtuuri sijoittui vanhan keskelle. Modernismiin perustuvan täydennysrakentamisen ilmiön syntyminen ajoittuu 1900-luvun alkupuolelle. (Koponen 2006, s. 9.)

Kyseessä ei siis ole pelkästään tällä vuosisadalla keskustelua herättävä ilmiö. Ilmiö on kuitenkin nostettu taas pinnalle viime vuosien aikana ammattilaislehtiartikkeleissa ja on taas ajankohtainen. (Vesikansa 2021a; Vesikansa 2021b.)

Diplomityö jakautuu neljään eri lukuun ja johtopäätökseen. Ensimmäinen luku käsittelee Isovaheen alueen kehittymistä suuremmissa mittakaavassa aluetta ja tilan ympäristöä tarkastellen sekä pienemmässä mittakaavassa tilan rajojen sisäpuolelle rajoittuen. Osan lopussa esitellään tilan nykytila ja suunnittelutyön lähtötilanne. Toinen luku analysoi Isovahen tilan ympäristön rakennuskantaa. Rakennuskannasta tunnistetaan alueen ominaispiirteet ja kategorisoidaan merkitsevät rakennekokonaisuudet. Kolmannessa luvussa esitellään strategia historiallisen ympäristön huomioimiseen täydennysrakentamisen suunnittelutyössä. Neljännessä luvussa esitellään Isovahen suunnittelutyö.

Kuva 1: Isovahen tilan rakennuksista kivinavetta ja Pikkupirtti

Kuva 2: Käräjämäen kärjäkivet

Kuva 3: Isovahen tilan rakennukset 1930-luvulla Käräjämäeltä päin katsottuna

2. Kohteen paikallis- ja rakennushistoria

2.1. Isovahen kehitys

Euran alueella on Suomen mittapuulla rikas muinaishistoria, joka kattaa kivi-, pronssi- ja rautakauden (Eura 2024). Sanotaan, että jokaisella Eurassa sijaitsevalla kukkulalla sijaitsee esihistoriallisia hautapaikkoja (Kalakoski 2011, s. 11). Erityisesti rautakauden loppupuolelta eli merovingialjalta ja viikinkialjalta (n.600-1050 jKr.) on Eurassa paljon arvokkaita löytöjä (Eura 2024; Kalakoski 2011 s. 46). Esihistoria onkin näkyvää myös Isovahen tilan lähetyvillä. Tila rajoittuu Eurantien raitin ja Eurajoen väliin ja Eurajoen toisella puolella nousee parin sadan metrin päässä Käräjämäki.

Käräjämäki on rautakauden muinaisjäännöskompleksi, josta löytyy ruumiskalmisto ja polttokalmisto (Vasko 2013, s. 29). Käräjämäen korkeimmassa kohdassa sijaitsee kivistä muodostettu ympyrä, niin sanotut Kärjäkivet, jotka on mielletty käräjien tapahtumapaikaksi. Todennäköisesti kärjäkivet ovat kuitenkin jäännös polttohautauksesta. (Koivisto 2011, s.55; Vasko 2013, s. 29.) Kärjäkivien esihistoriallisesta käyttötarkoituksesta huolimatta kivet ovat alueella näkyvä linkki esihistoriaan, ja ihmisen kädenjälki näkyy niiden muodostelmassa. Perimätiedon mukaan Kärjäkivien kolmastoista kivi on muurattu Isovahen tilan väentuvan uuninperustaan (Putkonen 1978, s.14-15)

Nykyinen Isovahen tila on Euran vanha kantatila eli tila, jonka ympärille kylä on lähtenyt muodostumaan (Satakunnan museo 2024). Tilan historia saattaa ulottua jopa rautakaudelle, jonka jäänteitä löytyy nykyisen tilan länsipuolelta muinaisjäännösalueelta. Varhaisessa historiassaan nykyinen Isovahen tunnettiin Nuoranteen kylän nimellä. Isovahenkin kylä oli tuolloin olemassa, mutta se oli viereisen kylän, nykyisen Ali-Nuoranteen kohdalla. Nimet ovat siis siirtyneet historian saatossa. Nuoranteen kylässä oli 1560-luvulla yhdeksän taloa, jotka kehittyivät seuraavan 120 vuoden aikana seitsemäksi eri tilaksi, mutta yhdistyivät 1600-luvun loppuun mennessä yhdeksi tilaksi, joka tunnettiin silloin nimellä Isovahen (nyk. Nuoranne). Vuoden 1696 kartassa on nykyisen Isovahen kohdalla nähtävää, eli rakennuskanta siirtyi

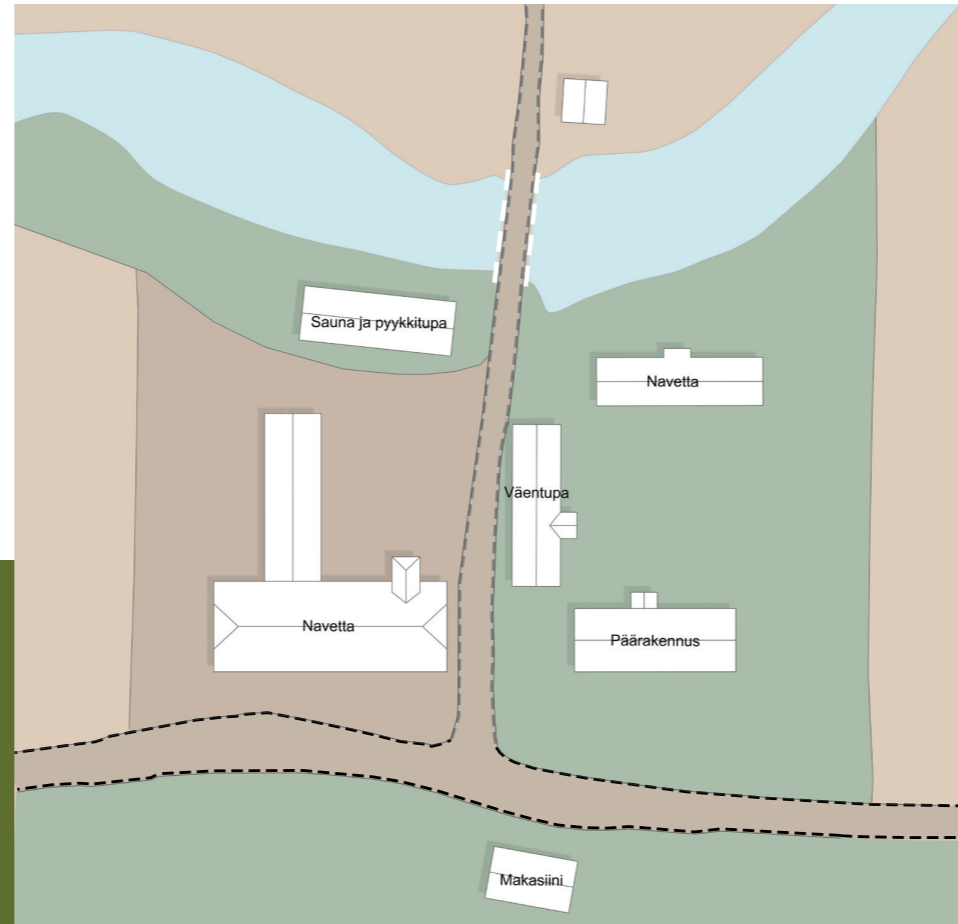
todennäköisesti pois nykyisen Isovahen kohdalta hetkellisesti. Vuonna 1773 Isojaon aikana siirryttiin talon jaon yhteydessä silloiselta Isovahen talolta (nyk. Ali Nuoranne) nykyiselle Isovahen paikalle. Vuonna 1805 nykyinen Isovahen tila tunnettiin jo nimellä Isovahen. (Vasko 2013, s. 11-14,68.) Pari vuotta myöhemmin vuonna 1807 Isovahen tila jaettiin Isovahen ja Nuoranteen tiloiksi (Satakunnan museo 2024). 1800-lukua edeltävien rakennuksien sijoittelusta ei ole tarkkaa tietoa, mutta keskiajalta lähtien maatilojen rakennukset sijoitettiin Länsi-Suomessa piiriin ”umpipihaksi” neliömäiseen muotoon (Kalakoski 2011, s. 15). Kenties 1800-lukua edeltäneet rakennukset olivat Isovahen tilan paikalla sijoitettu näin, muodostaen tietynlaisen sisäpihan, kuten paikalla olleet myöhäisemmätkin rakennukset tekivät.

Isovahen tilan 1800-luvun rakennuksista tiedetään enemmän. Eurantien varressa on ollut tilan päärakennus, joka on rakennettu 1800-luvun alussa. Isovahen tilan lisäksi myös toisten Eurantien varrella sijaitsevien Euran kantatilojen, kuten Ali-Nuoranteen ja Yli-Nuoranteen päärakennukset sijaitsevat tien varressa pitkittäissuunnassa. Olisikohan tilojen päärakennuksien sijoittamistapa näin tien varteen ollut siis tyypillistä alueella? Vaaleaa päärakennusta on korjattu useasti, viimeisen kerran vuonna 1952. Toinen tilan 1800-luvun rakennuksista on hirsirakennus, joka on toiminut väentupana ja tunnetaan nykyään nimellä ”Pikkupirtti”. (Satakunnan museo 2024.) Rakennuksen rakentamisajankohdasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta Putkonen (1978) arvelee sen olevan jopa päärakennusta vanhempi. Väentupa on edelleen paikallaan ja sitä on jossain vaiheessa jatkettu idän puolelle, josta todisteena löytyy vanha räystäsrakenne nykyisessä vesikatossa (Satakunnan museo 2024).

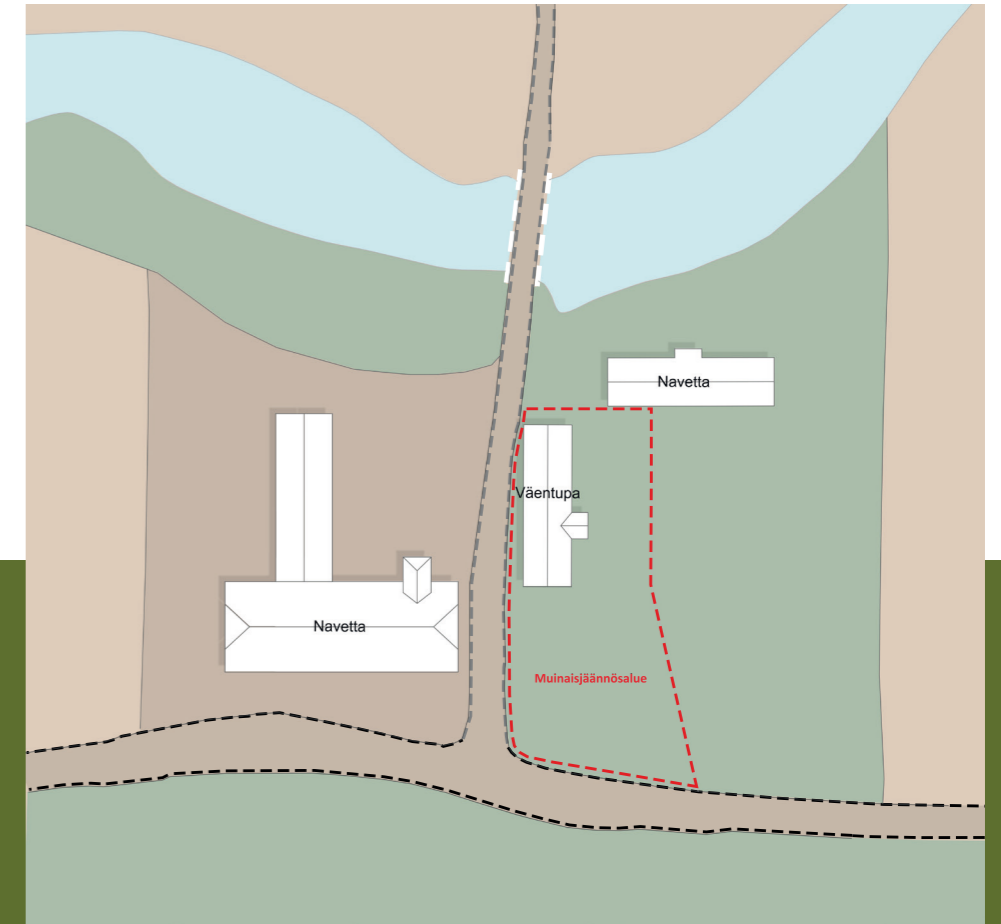
Siirryttäessä 1900-luvun alkupuolelle Isovahen rakennuksiin kuuluivat myös harmaakivinen makasiini Eurantien länsipuolella ja ulkorakennus Eurajoen rannassa navettaa vastapäätä. Vuonna 1912 Isovahen tila sai arvokkaan lisäyksen kivinavetan muodossa. Jalmari Karhulan arvellaan suunnitelleen kivinavetan. Hän jätti jälkensä Euran rakennusperintöön

Kuva 4: Isovahen tilan rakennukset 1930-luvulla

Kuva 5: Isovahen tilan rakennukset 1960-luvulla

Kuva 6: Isovahen tilan rakennuksien nykytilanne. Kaavioon on merkitty myös muinaisjäännösalue

omintakeisella jugendillaan. (Kalakoski 2011, s. 20; Satakunnan museo 2024.) Kivinavetta sijaitsee Eurantien varrella tilan pohjoispuolella. Navetan toimien lisäksi rakennuksessa oli tilat sikalalle, karjakeittiölle, maito huoneelle ja väkirehusäiliölle (Suomen maatalousmuseo Sarka 2024). 1940-luvulla kivinavetta sai tiilirakenteisen jatkosiiven joen puolelle. Samoihin aikoihin rakennettiin tilan itäpuolelle joen rantaan tiilirakenteinen uusi navettarakennus. (Satakunnan museo 2024.)

Muitakin rakennuksia on tilalla 1900-luvulla ollut, mutta niiden olinpaikoista ei ole säilynyt tarkkaa tietoa. Vuonna 1963 Isovahen tila tuli eräänlaisen tiensä päähän, kun tila siirtyi Euran kunnan omistukseen. Sen jälkeen 1970-luvulta lähtien tilan rakennuksia ryhdyttiin purkamaan; esimerkiksi päärakennus purettiin vuonna 1984. (Helander 1993; Satakunnan museo 2024.) Menetettiinkö purun yhteydessä pala Euran rakennusperintöä? Euran tunnuspiirteitä ovat vauraat talonpoikaistalot ja nykyään Isovahen naapuritilojen Ali-Nuoranteen ja Yli-Nuoranteen päärakennukset luokitellaan valtakunnallisesti arvokkaiksi (Nummelin 2011, s.16). Voidaan pohtia, olisiko Isovahenkin päärakennus näiden joukossa, jos se olisi edelleen pystyssä.

2.2. Kohteen nykytila

Nykyään Isovahen tilan rakennuksista ovat jäljellä jugend-henkinen kivinavetta sekä sen tiilirakenteinen lisäsiipi, punamultainen väentupa eli Pikkupirtti ja uudempi tiilirakenteinen navetta Eurajoen rannassa. Rakennuskannan painopiste on siirtynyt tilan alueen eteläosasta keskeemmälle. Viime aikoina Isovahen tilan eteläisen piha-alueen luonnetta on uudistanut Euran Syreenipuisto, joka toimii Luonnonsuojelukeskuksen Kansallisen kasvigeenivaraohjelman varmuuskokoelmaverkostona.

Esihistoria on läsnä Isovahen tilalla nykyään muutekin kuin Käräjämäen läheisyydessä, sillä kivinavetan tiloissa toimii Esihistoriakeskus Naurava lohikäärme. Esihistoriakeskus jakaa kivinavetan tilat lounasravintola Idyllin ja hyvinvointiyrityksen kanssa. Lounasravintola Idylli aiheuttaa tontille vilkkaan liikenteen lounasaikaan, kun paikalliset tulevat lounaalle kulkuneuvoineen. Kivinavetan lisäsiipi toimii

kiinteistöhoitajien sosiaalityötilana ja varastona.

Pikkupirtti on toiminut harrastetilana vielä tämän vuosisadan puolella, mutta on nyt tyhjiään huonon kuntonsa vuoksi. Joen puolen navetta on toiminut kanoottiklubin toimipaikkana. Sekin on päässyt huonoon kuntoon ja on päätetty purkaa.

2.3. Kohteen suojelutilanne

Vuonna 1912 rakennettu kivinavetta on merkitty asemakaavaan sr-merkinnällä, eli sen julkisivua ei saa muuttaa. Satakunnan museon (2024) lähteessä Isovahen tila on määritelty A – suojeltavana kohteena.

Kuva 7: Isovahen tilan rakennukset 1930-luvulla Eurantieltä päin katsottuna

Kuva 8: Isovahen tilan rakennukset 1960-luvulla Eurantien varrella

Kuva 9: Yli-Nuoranteen rakennuskantaa

Kuva 10: 1960-luvun modernistinen tiilikerrostalo

3. Isovaheen alueen rakennetun ympäristön analyysi

3.1. Alueen selkeät historiakerrostumat

Kaikkia alueen historiakerrostumia ei ole arvioitu samalla tasolla, vaan niistä on tunnistettu merkittävimmät. Esimerkiksi pientalot hallitsevat alueen rakennuskantaa, mutta niiden rakennusvuodet ja -tyylit ovat niin vaihtelevia, että selkeiden kokonaisuuksien määrittely on vaikeaa. Alueella selkeästi erottuvat historiakerrostumat esitellään seuraavaksi.

3.1.1. Muinaisajan historiakerrostuma

Jo aiemmin mainitulta Käräjämäeltä löytyvät Kärjäkivet näyttäytyvät maallikonkin silmissä merkinä alueen muinaishistoriasta. Kärjäkivet ovat säteeltään arviolta alle metrin kokoisia ja ne on aseteltu piiriin. Olipa kivien käyttötarkoitus muinaishistoriassa mikä tahansa, tulee helposti mieleen kuva ihmisistä kerääntyneenä istumaan kiville, jotka sijoittuvat sopivalle etäisyydelle toisistaan. Kivien koko on inhimillinen ja kukin kivi toimisi mainiosti esimerkiksi istuma-alustana. Kivien asettelusta, epäsäännöllisistä väleistä ja eroista kivien koossa huomaa ihmisen käden jäljen.

3.1.2. 1800-luvun ja 1900-luvun alun hirsirakenteinen maatalous historiakerrostuma

Tämän historiakerrostuman rakennukset edustavat perinteistä hirsirakentamista. Isovaheen tilalla näitä rakennuksia on jäljellä enää yksi, vaikka suurin osa tilalla olleista rakennuksista on edustanut perinteistä hirsirakentamista. Lähellä sijaitsevien Ali-Nuoranteen ja Yli-Nuoranteen tiloilla tämän kerrostuman rakennuksia on säilynyt paremmin. Niille on ominaista inhimillinen mittakaava. Hirsikehikkoon rakennetut rakennukset ovat neliskulmaisia. Alueella tyypillistä rakennuksille vaikuttaa olevan pitkulainen muoto. Julkisivuille ominaista on punamulta-väriyksen lisäksi pystylaudoitus; Isovaheen ympäristössä ainoastaan Ali-Nuoranteen päärakennus poikkeaa vaakalaudoituksellaan. Julkisivut koristellaan tyypillisesti koristerimoituksella. Julkisivun koristeellisuutta lisäävät myös ikkunoiden koristellut vuorilaudat ja herkät ruudukot. Ikkunat on sijoitettu

symmetrisiin ryhmiin. Rakennuksien sijoittelussa on tyypillistä, että sillä luodaan sisäpiha ja että yksi rakennuksista sijoittuu tiensuuntaisesti tien varteen.

3.1.3. 1970-luvun modernistinen historiakerrostuma

1970-luvun tiilikerrostaloalue eroaa alueen pientalorakennuskannasta laaja-alaisuudellaan ja mittakaavallaan. Rakennusten kolmikerroksisuus yhdistettynä pitkulaisuuteen vähentää alueen mittakaavan inhimillisyyttä. Ajalle tyypillinen matala kerroskorkeus pitää kuitenkin korkeuden maltillisena. Rakennusten matala sokkeli ei myöskään tue inhimillistä mittakaavaa, kuten korkea sokkeli voisi tehdä.

Koristeellisuutta ei ajalleen tyypillisistä rakennuksista löydy etsimälläkään. Alueen muusta rakennuskannasta poiketen tiilikerrostalojen julkisivut luovat mittatarkoilla tiiliseinillä teollisen tunnelman, mielestäni kädenjäljen näkymisen vastakohtaan. Tiilijulkisivussa ei siis näy ihmisen kädenjälki, toisin kuin edellisten aikakausien rakennusten julkisivuissa. Teollista vaikutelmaa tasapainottaa kuitenkin tiilten epätasainen väriyys. Punatiilen ja valkoisten yksityiskohtien väriyhdistelmä on seesteinen.

Tiilikerrostalojen ikkunat ovat laaja-alaisia. Ikkunoiden mittatarkat ja säännölliset etäisyydet lisäävät julkisivujen teollista tuntua. Isot ikkunat vievät julkisivun pinta-alasta niin suuren osan, että julkisivumateriaali jää niiden peittoon, eikä pääse oikeuksiinsa. Korostetusti tämä on nähtävillä parvekesisennyksien kohdalla. Lyhyillä julkisivuilla ikkunat taas vievät todella pienen osan julkisivun pinta-alasta, jolloin tiilimateriaali pääsee paremmin oikeuksiinsa. Julkisivun luonteeseen vaikuttaa oleellisesti myös tasakatto, joka on tällä alueella poikkeavuus. Rakennuksien suhteessa toisiinsa paistaa myös mittatarkkuus läpi; ne ovat mittatarkassa kulmassa toisiinsa nähden.

3.2. Alueellinen analyysi

Tarkasteltaessa Isovahen tilan ympäristöä ilmaperspektiivistä näyttää aluetta hallitsevan pienimuotoisuus ja mittatarkkuuttomuus. Rakennukset eivät yleensä sijoitu mittatarkassa kulmassa toisiinsa. Myös alueen rakennusten yksityiskohdissa toistuu sama mittatarkkuuttomuus, jota luonnehdin ”epätäydellisyytenä”. Rakennusmateriaaleissa ja niiden väreissä on pieniä poikkeuksia, jotka ovat luultavasti tahattomia, mutta kerääntyessään luovat oman tunnelmansa alueelle. Myös lisärakentamisen merkkejä on havaittavissa paljon, mikä osaltaan lisää epätäydellistä tunnelmaa.

Erityisen kiinnostava yksityiskohta alueella ovat erikoiset kattomuodot, jotka ovat kenties osittain syntyneet juuri lisärakentamisen ansiosta. Yleisin kattomuoto alueella on harjakatto. Muutamassa harjakatossa on erittäin jyrkkä kulma, mutta suurimmassa osassa se on loiva. Harjakattoiset pientalot luovat perinteistä tunnelmaa. Erikoisuutena alueen kattomuodoissa on Isovahen kivinavetan aumattu mansardikatto, jonka muoto toistuu myös muutamaa korttelia pohjoisempana Euran Jokikartanon katossa. Osassa pientaloja on kattoja todennäköisesti lisärakentamisen yhteydessä jatkettu huomattavalla tavalla, mikä mielestäni lisää alueen omaleimaisuutta.

Yllättävän vaikutuksen alueen luonteeseen tuo modernien kerrostalojen yhteyteen rakennettu autotallirivi, joka sitoo alueen mittakaavasta poikkeavat suurehkot kerrostalot paremmin alueen muuhun rakennuskantaan. Autotallit ovat perinteisen punavalkoisia väriykseltään, eli ne sitoutuvat alueen luonteeseen värinsäkin puolesta. Autotallirivi rikkoo kerrostaloalueen jämakkyttä myös sijoittelullaan, sillä ne eivät ole kohtisuorassa kerrostaloihin nähden, vaan seuraavat tien reunan muotoa kiemurrellen.

Isovahen tilan alueella ominaista on puistomaisuus, jonka laaja nurmialue sekä syreenit luovat. Tontin idyllistä tunnelmaa luovat maatarakennukset, kukkapenkit ja perunamaa. Eurantie on tyypillinen maalaisraitti, josta kertoo esimerkiksi sen kiermuteleva olemus. Jokimaisemille on tilan alueella potentiaalia, mutta kasvusto peittää näkymän tällä hetkellä.

3.3. Rakennusanalyysi

Tarkempi rakennusanalyysi on tehty suunnittelualueeseen kuuluvista säilytettävistä rakennuksista, joille laaditaan myös korjaussuunnitelmat.

3.3.1. Pikkupirtin analyysi

Pikkupirtti on Isovahen tilan alueen ainoa perinnerakentamista edustava hirsirakennus. Se on mittasuhteiltaan sopusuhtainen. Kun Pikkupirttiä verrataan esimerkiksi Nuoranteen tilojen rakennuksiin, jää sen koristelutaso huomattavasti vähäisemmäksi. Ikkunoiden karmit tekevät toki ikkunoista mittasuhteiltaan kauniin kokonaisuuden, mutta yksityiskohtaisia koristeluja ei ikkunoissa ole. Koristeellisuutta löytyy kuitenkin julkisivuverhouksen koristerimoituksesta, jota löytyy melkein jokaisesta Isovahen tilan ympäristön perinteisen hirsirakennuksen julkisivusta. Sen käyttö on siis alueella tyypillistä. Ikkunajako on kuusiosainen, mikä tekee ikkunoista sirot. Rakennuksen punavalkoinen väri on tyypillinen perinteisille maalaishirsirakennuksille, joten se lisää tilan maalaistunnelmaa. Sama punavalkoinen väri toistuu alueella muun muassa modernistisen kerrostaloalueen autotalleissa ja Nuoranteen tilojen rakennuksissa, joihin verrattuna punaisen sävy on puhtaampi ja kirkkaampi. Rakennuksen ikkunat on sijoitettu ikkunaryhmiin, joissa ikkunoilla on säännölliset välit. Ikkunaryhmiä taas ei ole sijoitettu säännöllisin välein toisiinsa nähden, joten aivan symmetrinen ikkunarivistö ei ole. Tämä johtuu myös varmasti siitä, että rakennusta on jatkettu idän puolelta. Rakennuksen katemateriaalina on tällä hetkellä betonitiili, joka ei ole alkuperäinen materiaali. Alkuperäisenä katemateriaalina toimivat päreet, jotka ovat osittain säilyneet betonitiiltien alla. Betonitiilikate sopii verkkomaisuudellaan rakennuksen luonteeseen ja rytmittää kattoa. Se luo myös yhteyden Pikkupirtin ja kivinavetan välille, sillä katemateriaalit ovat samantapaisia. Betonitiilen omaperäisyyttä lisää materiaalin patina. Ikä näkyy myös Pikkupirtin puuverhouksessa, mutta patinaksi sitä ei voi ehkä sanoa. Puuverhouksen maali on lohkeillut ja puu on osittain lahonnutkin, etenkin verhouksen alareunassa.

Kuva 11: Puistomainen Isovahen tila ja jyrkkä harjakatto

Kuva 12: Autotallirivi

Kuva 13: Pikkupirtti

Pohjoispuolen sisäänkäynti on rakennuksen kokoon verrattuna pienen oloinen ja vaikuttaa suunnittelemattomalta. Pikkupirtin ovien ja luukkujen värityksissä on eroja. Mielestäni värierot lisäävät rakennuksen omaperäisyyttä ja viehättävyyttä. Kivinavetasta löytyy samantapaisia tyyliään jälleenrakennuskaudesta muistuttavia ovia, jotka on varmasti vaihdettu molempiin myöhemmin. Eteläpuoleinen kuisti jakaa muuten pitkulaisen rakennuksen esteettisiin mittasuhteisiin. Kuisti poikkeaa perinteisestä kuistista siten, että siinä on kaksi ovea vierekkäin.

3.3.2. Kivinavetan analyysi

Kivinavetassa yhdistyvät monet eri rakennusmateriaalit ja värit sopusuhtaisesti. Navetan muoto, tai tarkemmin sen katon muoto ei ole Isovahen tilan ympäristön muuhun rakennuskantaan verrattuna alueelle tyyppillinen. Katon muoto rikkoo muuten suorakaiteen muotoisen rakennuksen

muotoa. Navetan mittasuhteet ovat dominoivat tilan muihin rakennuksiin verrattuna, mutta pysyvät kuitenkin maltillisina. Aumatun mansardikaton laskeutuessa matalalle länsi- ja itäjulkisivuilla, vaikuttaa navetan seinäosuus matalalta. Tämä ja kivimateriaali saavat julkisivun vaikuttamaan jyrkevältä. Rosoinen kivimateriaali elävöittää julkisivua. Etelä- ja pohjoisjulkisivuilla kivimateriaalin yläpuolella on tummanruskea puuverhous, joka tummasta väristään huolimatta keventää julkisivua. Länsi- ja itäjulkisivuilla matalalle laskeutuva katto luo julkisivuille laaja-alaisen monotonisen kattopinnan. Itäpuolen lisäsiipi toki rikkoo sen puolen laajaa kattopintaa. Myös ylisien sisäänkäynti rikkoo kattopintaa idän puolella, kun taas länsipuolella kattopintaa rikkovat ylisien sirot ikkunat. Katon ikkunarivistössä on teollisia vivahteita: ”nauhaikkuna” on epätyypillinen navetan rakennusajalle. Muuallakin julkisivussa sirot ikkunajaot ja niiden väliset puitteet luovat kontrastia raskaaseen julkisivumateriaaliin. Ikkunoiden vaalea vihreänkeltainen väri on yllättävä. Hormien ulostulot

kiinnittävät huomion yksityiskohdillaan ja lisäävät rakennuksen omaperäisyyttä.

Betoniset ovenkarmit pohjoisjulkisivulla ovat mielenpainuva yksityiskohta. Samalla julkisivulla viehättävän tunnelman luovat seikat, joita voisi jopa kutsua julkisivun virheiksi, kuten ovenkarmien ja ovien pienet sävyerot. Julkisivussa on käytetty samaa väriä, mutta sävyt ovat vaihtelevia. Tällaiset pikkuseikat, jotka tavallaan luovat epätäydellisyyden tunnelmaa, kuitenkin mielestäni lisäävät rakennuksen viehättävyyttä ja omaleimaisuutta. Myös eroavaisuudet ovien tyyliessä ja luultavasti niiden iässä voimistavat tätä tunnelmaa. Kaikki ovet vaikuttavat tyyllillisesti nuoremmilta kuin rakennus.

Tiilisen lisäsiiven sijoittelu on jokseenkin ongelmallinen. Pitkulaisen muotoinen siipi heikentää kivinavetan mittasuhteiden sopusuhtaisuutta. Lisäsiipi muuttaa navetan L:n muotoiseksi, mikä aiheuttaa sisäpihan muodostumisen siiven eteläpuolelle ja

Kuva 14: Pikkupirtin itäjulkisivu

Kuva 15: Pohjoispuolen sisäänkäynti

Kuva 16: Eteläpuolen kuisti

Kuva 17: Länsipuolen julkisivu

Kuva 18: Kivinaetta Eurantien suunnasta

Kuva 19: Kivinavetta pohjoisesta

Kuva 19: Kivinavetan lisäsiipi

suikaleen muotoisen kaistaleen sen pohjoispuolelle. Lisäsiiven ulokemaisuuden takia pihalle muodostuu kiertoreitti. Lisäsiiven itäjulkisivussa harjakaton alapuolella on käytetty alueella paljon toistuvaa, kivinavetan vanhassa osassakin käytettyä tummanruskeaa puuverhousa. Puuverhous keventää korkeaa julkisivua, ja sopii sävyttää punakirjavaan tiileen.

Lisäsiiven tiilijulkisivulle on ominaista eroavaisuudet tiiltien värityksissä. Tiilijulkisivu ei ole läheskään niin monotoninen kuin esimerkiksi läheisissä 1970-luvun kerrostaloissa. Muutenkin lisäsiivessä näkyy ihmisen kädenjälki, sillä yksittäiset tiilet eivät ole mittatarkkoja. Tällainen käsityön näkyminen lisää rakennuksen viehättävyyttä ja siten myös arvokkuutta. Koristeellisen yksityiskohdan lisäsiiven etelä- ja pohjoisjulkisivuihin tuovat ikkunoiden holvikaaret. Mielenkiintoista pohjoisjulkisivussa on se, että muutostyöt ovat näkyvissä. Täytetyt ovi ja ikkuna erottuvat julkisivusta selkeästi. Kiinnostavuutta lisää myös eteläpuolen porrastettu siirtymä kivi- ja tiilimateriaalin välillä.

4. Täydennysrakentamisen strategia

4.1. Strategian tavoite

Suunnittelutyön ja esitelyn strategian tavoitteena on toteuttaa ympäristöönsä sopivaa täydennys- ja korjausrakentamista kohteeseen, jonka ympäristö rakentuu eri aikakausien rakennuskannoista eli historiakerrostumista. Työssä ei vain tähdätä siihen, että suunniteltava rakennus istuu sopusuhtaisesti rakennettuun ympäristöönsä, vaan tavoitteena on eheyttää jo olemassa olevaa, mahdollisesti keskenään eriparista rakennuskantaa yhtenäisemmäksi. Kohteen historia nostetaan arvoonsa, joten jo ”korjattua” ja menetettyä pyritään eheyttämään.

4.2. Strategian työvaiheet

Strategian työvaiheet ovat arkkitehtien yleisesti enemmän tai vähemmän tarkoituksenmukaisesti hyödyntämiä suunnittelumenetelmiä, joita olen itsekin käyttänyt aikaisemmissa suunnittelutyöissäni. Alunperin oli tarkoitus laatia konkreettinen lista täydennysrakentamisen suunnittelumetodeista, mutta suunnittelun edetessä tiettyjen työvaiheiden noudattaminen osoittautui oleellisemmaksi.

Historian kartoittaminen

Eheyttämiseen tähtäävässä täydennysrakentamisen suunnittelutyössä rakennuskannan historian tunteminen on oleellista, esimerkiksi alueella olleet ja jo puretuksi tulleet rakennukset tai rakennuksien osat. Myös rakennuksien rakennusvuosi on hyvä selvittää, koska sen perusteella voidaan arvioida esimerkiksi rakennustapaa tai -materiaalia. Kartoitettua historiatietoa voidaan hyödyntää rakennuskannan arvottamisessa. Menetettyjen arvojen tai ominaisuuksien eheyttäminen on helpompaa, kun menneisyys on tiedossa.

Rakennuskannan analysointi

Rakennuskannan analysointiin on eri tapoja. Oleellisten ominaisuuksien analysointi riippuu kohteesta, joten tarkkaa menettelytapaa voi olla turha etukäteen määrittellä. Lista Isovahen suunnittelutyössä

analysoitavista ominaisuuksista muodostui työn edetessä:

- sijoittelu ja etäisyydet muihin rakennuksiin
- mittakaava
- mittasuhteet
- hierarkia rakennusten välillä
- muoto
- rakennusmateriaali
- värit
- yksityiskohdat

Seuraavaksi esitellään muutama esimerkki täydennysrakentamisesta analysoitavista vanhan rakennuskannan ominaisuuksista.

Koposen (2006) mukaan modernin arkkitehtuurin täydennysrakentamisessa on tyypillistä vanhan rakennuskannan ominaisuuksien abstrahointi. Modernissa arkkitehtuurissa täydennysrakentamisen oleellisia ominaisuuksia ovat mittasuhteet, materiaali, väri, muoto ja tila, joista painottuu erityisesti muodonanto. (Koponen 2006, s. 57,63-64.) Badermann (1990) taas esittää vanhaan ympäristöön kohdistuvassa täydennysrakentamisessa perusteellisemmän analyysin kohteeksi kymmenen ominaisuutta. Ominaisuudet ovat rakennuksen muoto, koko, korkeus, kattokulma, julkisivun jaottelu, materiaali, pintastruktuuri, aukotussuunta, ikkunan puitejako ja julkisivun detaljointi. (Badermann 1990, s. 36.) Balgård (1982) menee perusteellisuudessaan pisimmälle puukaupunkiin kohdistuvassa täydennysrakentamisessa. Hän esittelee ympäristöominaisuuksien kuvausmenetelmässään kuusi eri tarkasteluryhmää; rakennukset ja alue, rakennukset ja katu, rakennusten mitat, rakennusten osat, rakennusten julkisivujen sommittelu ja rakennusten suuruusvaikutelma. Balgård ei halua yksilöllisen arvostuksen ohjaavan ympäristöanalyysiä ja suosii tarkkaa mittausta ja laskentaa analyysissä (Balgård 1982, s.25.)

Edellämainituista esimerkeistä nähdään, että analysoitavia ominaisuuksia on paljon ja eri asiantuntijat painottavat niitä eri tavoilla, joten

mielestäni analysoinnissa voi ottaa vapaamman näkökulman. Täysin mittatarkka analyysi voi olla turhaa, sillä rakennuskannan oleellisimmat ominaisuudet voivat olla juuri ne mieleenpainuvimmat asiat. Yksilöllistä arvotusta ei mielestäni tarvitse minimoida, koska onhan suunnittelun lopputuloskin aina yksilön luomaa, sisältäen yksilön arvomaailmaan perustuvia ratkaisuja.

Osana analyysiä on hyvä myös kartoittaa lailla suojellut kohteet ja tiedostaa millaiset toimenpiteet ovat mahdollisia.

Rakennuskannan arvoittaminen

Yleisesti rakennuskannan arvoa parantavia ominaisuuksia ovat ikä ja harvinaisuus. Näiden lisäksi rakennuksen arvoa parantavia ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi niiden ominaispiirteet ja omaperäisyys. Jotta voidaan suunnitella eheyttävää arkkitehtuuria, tulee tietää mikä on eheyttämisen arvoista. Täydennysrakentamisessakaan ei voida tehdä kaikenkattavia ja -päteviä suunnitteluratkaisuja, joten priorisointeja on pakko tehdä. Mikä rakennuskannassa on hyvin arvokasta ja mikä vähemmän arvokasta? Lopulliset suunnitteluratkaisut tehdään arvottamisen pohjalta, joten kyseessä on erittäin tärkeä työvaihe.

Historiakerrostumien tunnistaminen ja niiden keskinäinen hierarkia

Osana rakennuskannan arvottamista tunnistetaan alueen hallitsevat, eri aikakausien rakenne- tai rakennuskokonaisuudet eli historiakerrostumat. Rakennuskokonaisuus voi olla hallitseva esimerkiksi määrällisesti, mittakaavaltaan, erikoisuudellaan, arvokkuudellaan tai jollain muulla tavalla. Historiakerrostuman määrittämisessä määrittelijän yksilöllinen arvotus voi ja saakin vaikuttaa lopputulokseen. Kategorisoiminen osana arvottamisprosessia voi vauhdittaa muiden samaan kategoriaan kuuluvien kohteiden tunnistamista (Kalakoski ym. 2020). Isovahen alueella historiakerrostumiksi tunnistuivat muinaisajan historiakerrostuma (Käräjämäki), 1800-luvun

ja 1900-luvun alun hirsirakenteinen maatalous historiakerrostuma (Pikkupirtti ja Nuoranteen tilojen rakennukset) sekä 1970-luvun modernistinen historiakerrostuma (punatiilikerrostalot). Historiakerrostumia tunnistessa voi myös tarkastella hierarkiaa kerrostumien välillä. Esimerkiksi tietyn kerrostuman ollessa alueella jo hyvin hallitseva, ei sen esiintuomista välttämättä tarvitse painottaa suunnittelutyössä.

Täydennysrakentamisen metodin valitseminen

Metodeja täydennysrakentamisen toteuttamiseen on monia eikä niitä ole kunnolla määriteltykään. Koponen (2006) on väitöskirjassaan kiteyttänyt esimerkkikohteistaan ammennettuna täydennysrakentamisen metodeja. Tiivistettynä täydennysrakentamisen metodit kietoutuvat esimerkiksi typologian, kokonaisuuksien, yhtenäisyyden, rakennusten välisen dialogin ja jatkuvuuden ympärille. (Koponen 2006, s. 226-228.) Isovahen tapauksessa metodiksi valikoitui jatkuvuus, koska jatkuvuuden metodissa analysoinnin tulokset nousevat selkeästi esille.

Kuva 20: Pikkupirtti ja kivinavetta

5. Isovahen suunnittelutyö

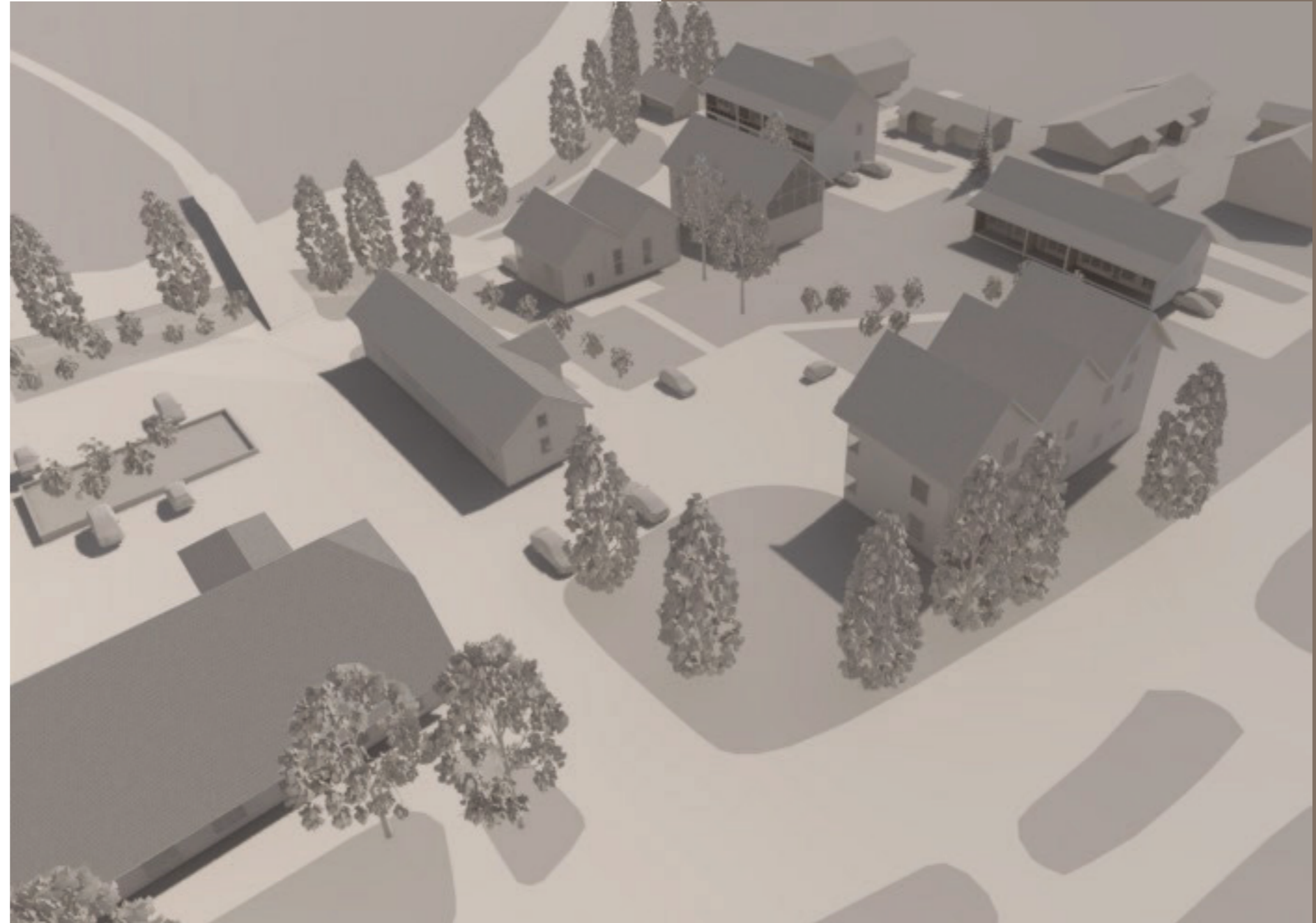
5.1. Suunnittelun lähtökohdat

Suunnittely toteutettiin Euran kunnan toimeksiantona osana Euran keskustan kehittämishanketta. Toimeksiantoon kuuluivat Isovahen tilan alueellinen suunnittelu, uudisrakennuksen suunnittelu Isovahen tilan eteläpuolelle sekä tilalla olevan Pikkupirtin ja kivinavetan jatkosiiven korjaussuunnitelmat. Tilaajalla ei ollut tarkkaa tilaohjelmaa määriteltynä, vaan sen määrittely ja suunnittelu olisivat osa suunnittelutyötä. Uudisrakennus voisi toimia esimerkiksi yritys- ja toimistotilana. Isovahen tilalla ongelmallista oli tilaajan mielestä erityisesti sattumanvarainen pysäköinti ja roskasäiliöiden sijoittelu. Toiveena olikin siististi sijoitetut runsasmääräiset parkkipaikat mahdollisimman lähellä sisäänkäyntejä. Ne eivät saisi hallita maisemaa liiaksi. Myös roskasäiliöiden sijoittelussa toivottiin käytännöllisyyttä ja käyttäjiä, kuten lounasravintolaa, lähellä olevaa sijaintia. Lisäksi lopputuloksessa tulisi olla myös vaihteittain toteuttamisen mahdollisuus.

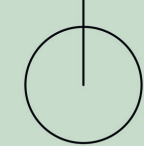
5.2. Suunnitteluprosessi

Euran kunnassa on Isovahen kehittämistä varten koottu työryhmä, joka koostuu kunnan toimihenkilöiden lisäksi paikallisesta yrittäjästä ja suunnittelijasta. Työryhmä päätti suunnitteluttaa Isovahen alueen diplomityönä. Työryhmä kokoontui kommentoimaan suunnitelmaa kuukausittain diplomityön edetessä. Suunnitteluprosessin aikana kuultiin palautetta myös Luonnonvarakeskuksen edustajalta liittyen kasvigeenivaraohjelman varmuuskokoelmaverkostona toimivan Syreenipuiston säilyttämiseen sekä Satakunnan museon edustajilta, rakennustutkijalta ja arkeologilta liittyen historiallisen Isovahen suojeluun.

Alkuun epävarma rakennuksien käyttötarkoitus tarkentui työryhmälle suunnitteluprosessin aikana. Kunnassa vaikuttava instituutti oli vailla toimipaikkaa ja käyttötarkoituksen määrittämisen perusteena päätettiin käyttää heidän tilatarpeitaan. Vasta tämän jälkeen suunnittelutyö pääsi kunnolla käyntiin.

Ilmahavainnekuva

34,2

34,5

34,5

34,5

34,6

34,6

34,8

35,1

35,2

33,4

34,3

18

100

Eurantie

Käräjämäentie

Koulutie

Rohtolankuja

Nohkolan silta

Eurajoki

pienyrittävät
186 m²

näyttelytilat
121 m²

harrastetilat
76 m²

toimistorakennus
1-kerros,
157 m²

varastorakennus
1-kerros,
177 m²

pääkonttori
2-kerrosta,
520 m²

asuinrakennus
1-kerros,
190 m²

asuinrakennus
2-kerros,
487 m²

terassi
sauna
23 m²

13 ap

9 ap

12 ap

7 ap

9 ap

6 ap

3 ap

4 ap

4 ap

3 ap

P

P

P

P

P

P

P

P

P

P

P

P

syreenit

peruna

syreenit

syreenit

ruusu & pioni

luskekivet

ruusu & pioni

syreenit

luonnonkivi

ruusu & pioni

luonnonkivi

syreenit

info-kyltti

terassi

harrastetilat

syreenit

luonnonkivi

ruusu & pioni

jäteastiat

ruusu & pioni

kasvi-maa

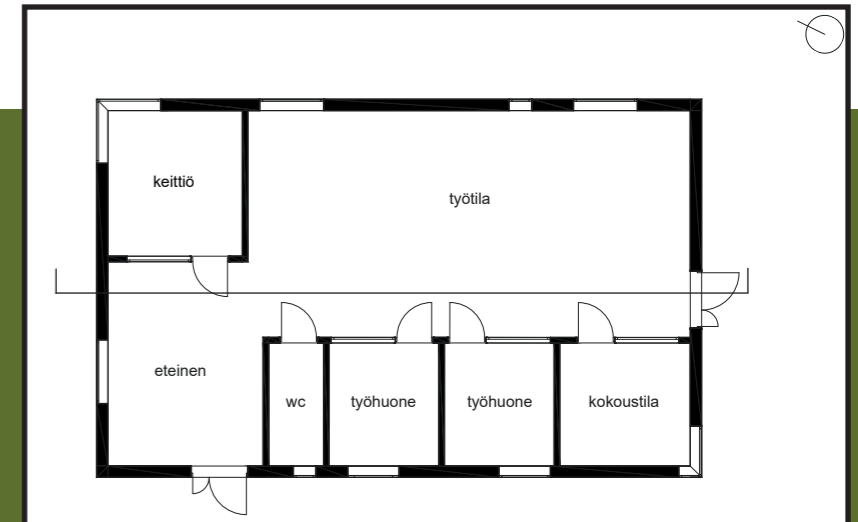
jäteastiat

Jo lähtökohtaisesti suunnittelukohde vaikutti erityisen kiinnostavalta pitkän historiansa vuoksi. Historianäkökulman mukaan ottaminen suunnitteluun oli siis selvää. Alueella on historiakerrostumia eri aikakausilta ja valinta näiden välillä olisi vaikeaa. Päätin yrittää huomioida eri kerrostumat mahdollisimman monipuolisesti suunnittelussa. Tässä prosessissa diplomityön aihe avautui minulle. Myös työryhmä hyväksyi historianäkökulman.

Näkökulman määrittely vei suunnittelua eteenpäin jo ennen lopullisen käyttötarkoituksen tarkentumista. Merkittävä suunnittelun käännekohta oli muutos yhdestä suuresta uudisrakennuksen massasta useampaan pienempään massaan. Myös työryhmä ymmärsi tämän päätöksen, sillä usean rakennuksen vaiheittain toteuttaminen onnistuu helpommin kuin yhden.

Historiallisen näkökulman myötä diplomityön aihe tarkentui historiallisia arvoja säilyttäväksi ja eheyttäväksi. Aiheeksi muodostui strategian laatiminen rakennuskannan historian huomioon ottavalle täydennysrakentamiselle. Koska rakennusten olemassa oleva ympäristö pitää huomioida, korostuu rakennusten ulkonäkö ja visuaalisuus suunnittelussa. Aluesuunnitelma, rakennusten muoto ja julkisivut ovat painopisteinä. Ideana oli, että lopputuloksessa saisi näkyä alueellinen historia selvästi, joten jatkuvuuteen keskittyvä metodi näyttäytyi parhaana vaihtoehtona.

Oli selvää, että suunnittelutyölle täytyi ennen suunnittelun aloittamista laatia strategia, jolla varmistetaan alueen historiallisen rakennuskannan huomioon ottaminen. Koska kyseessä oli tilaajan toimeksiantona tehty suunnittelutyö oli suunnittelussa huomioitava myös aikataulupaineet. Tilaajan kanssa oli sovittu kuukausittaiset palaverit, joihin piti tuottaa suunnitteluaineistoa jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Myös näkemykseni strategian sisällöstä kehittyi suunnitteluprosessin aikana. Strategia muuttui yksityiskohtaisista suunnittelumetodeista laajempiin työvaiheisiin.

Pohjapiirustus maantaso toimistorakennus 1:200

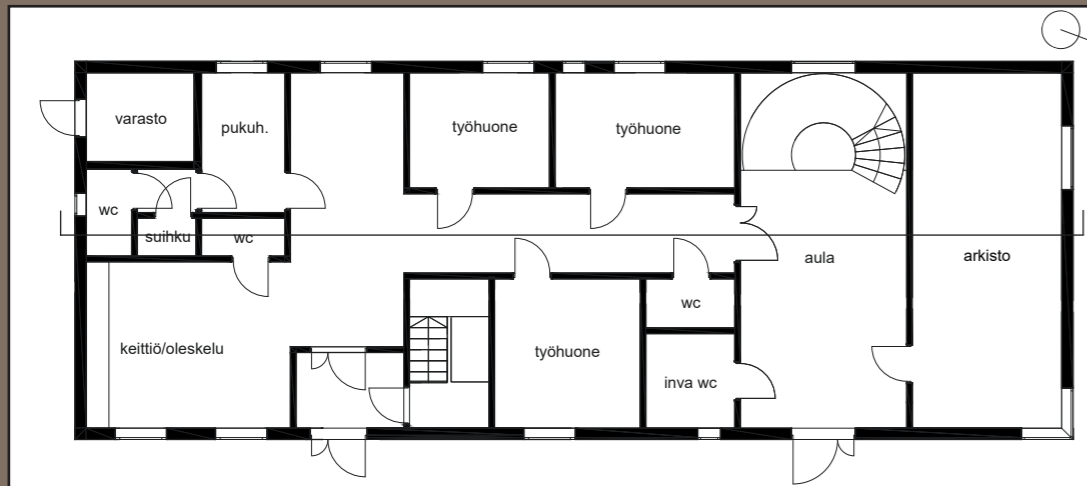
Pitkittäisleikkaus toimistorakennus 1:200

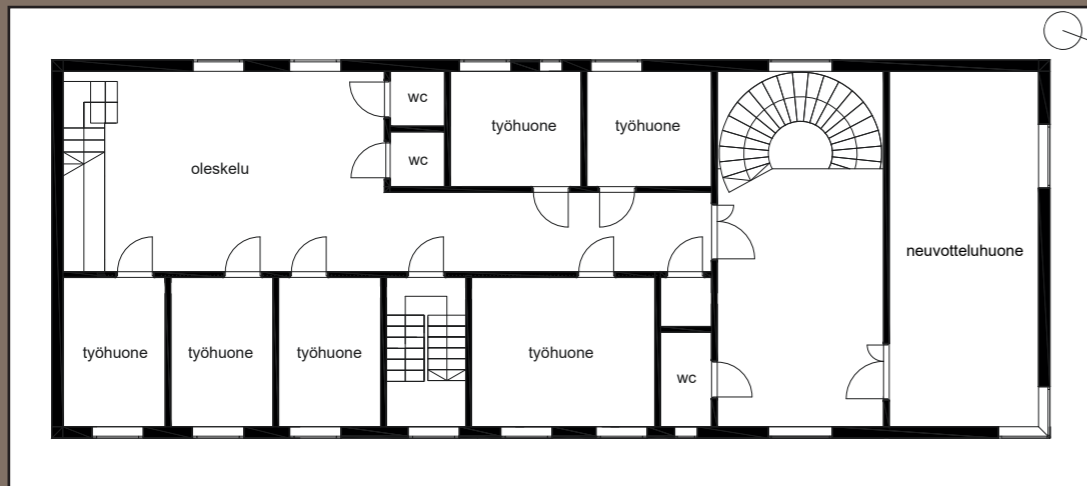
Julkisivupiirustukset toimistorakennus 1:200

Julkisivun materiaalit toimistorakennus:

1. Bitumihuopa
2. Vaakalaudoitus, tummanruskea esim. sävy tikkurila Q677 Pahka
3. Pysty laudoitus koristerimalla, tum.ruskea esim. sävy Q683 Tervas
4. Maalattu metalli, harmaa esim. sävy RR21
5. Vuorilauta, valkoinen esim. sävy tikkurila Q630 Metsätähti
6. Betoni

Pohjapiirustus maantasoo pääkonttori 1:200

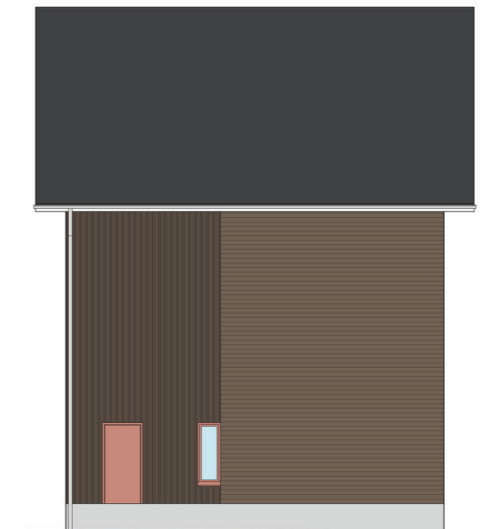
Pohjapiirustus 2.kerros pääkonttori 1:200

Pitkittäisleikkaus pääkonttori 1:200

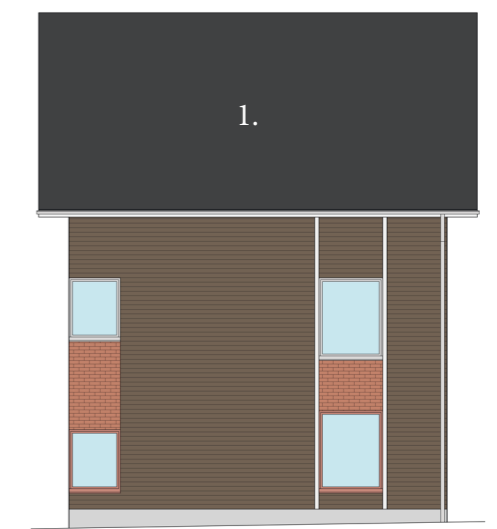
Julkisivu pääkonttori länsi 1:200

Julkisivu pääkonttori etelä 1:200

Julkisivu pääkonttori itä 1:200

Julkisivu pääkonttori pohjoinen 1:200

Julkisivun materiaalit pääkonttori:

1. Bitumihuopa
2. Vaakalaudoitus, tummanruskea esim. sävy tikkurila Q677 Pahka
3. Pystyauoitus koristerimalla, tum.ruskea esim. sävy Q683 Tervas
4. Punaisen sävyinen koristetiili esim. Wienerberger punainen retro
5. Maalattu metalli, harmaa esim. sävy RR21
6. Vuorilauta, valkoinen esim. sävy tikkurila Q630 Metsätähti
7. Betoni

5.3. Uudisrakennussuunnitelma

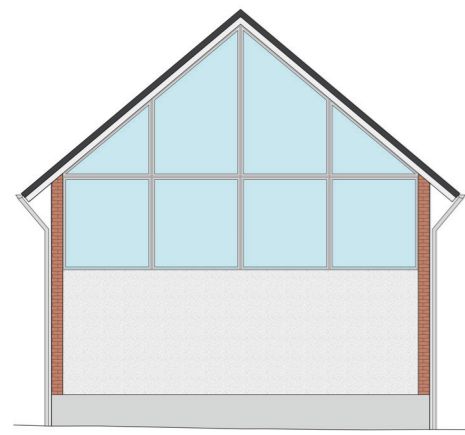
5.3.1. Alueellinen suunnitelma

Uudisrakennukset ja olemassa olevat rakennukset yhdessä muodostavat alueelle kaksi sisäpihaa muistuttavaa aukiota: yhden Käräjämäentien ja Pikkupirtin pohjoispuolelle ja toisen niiden eteläpuolelle. Uudisrakennukset sijoittuvat suunnittelualueen eteläosaan, jonne tilan rakennuskanta on painottunut ennenkin. Rakennukset ovat Suomen länsiosissa tyypillisesti muodostuneet umpihiphan muotoon (Kalakoski 2011, s. 15). Isovahessakin on historian saatossa ollut umpipiha, joka on sittemmin poistunut rakennuksien purkamisen myötä. Uudisrakennusten muodostaessa tilan eteläosaan sisäpihan, eheytyy umpihiphan muoto.

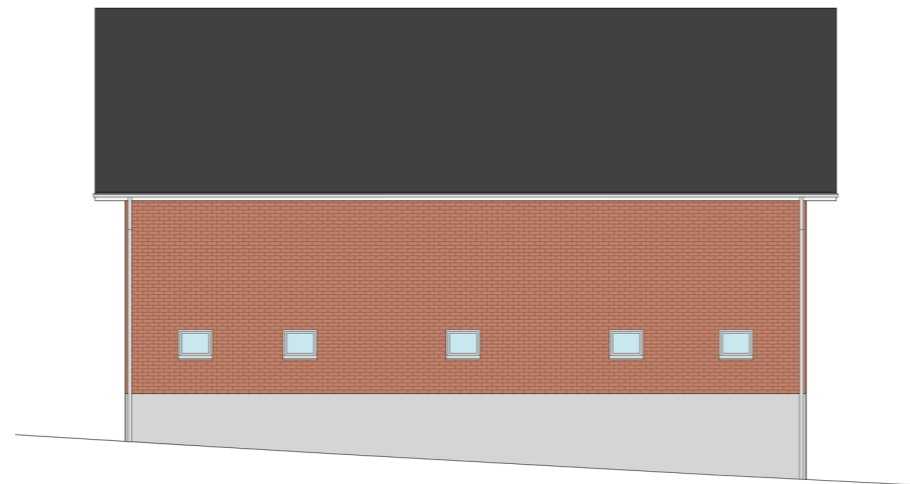
Sisäpihat ovat julkisessa käytössä, joten niistä ei ole suunniteltu liian yksityisiä. Lounaissuunnasta tieltä katsottaessa aukeavat näkymät etelänpuoleiselle sisäpihalle. Vanhasta mallista poiketen rakennukset eivät sijoitu yhtä lähelle toisiaan, mikä muuttaa sisäpihaa julkisemmaksi. Suuremmat etäisyydet rakennusten välillä mahdollistavat myös jokinäkymän sisäpihalta. Sisäpihan aukeaksi jättäminen mahdollistaa myös Syreenipuiston säilyttämisen nykyisellä paikallaan.

Suunnitelma yhdestä suuresta uudisrakennuksesta vaihtui projektin aikana moneen pienempään uudisrakennukseen, jotta uudisrakennuksen mittasuhteet mukautuisivat alueella hallitsevaan pienemmän mittakaavan rakennuskantaan. Uudisrakennukset ehyttävät ja tasapainottavat alueen rakennuskantaa mittasuhteillaan. Lähinnä kerrostaloaluetta sijaitseva pääkonttori ei eroa kerrostaloalueen korkeudesta paljoakaan. Rannan puolen uudisrakennukset ovat osittain saman korkuisia, mutta niiden kohdalla maantaso on matalampi, jote ne vaikuttavat matalammilta.

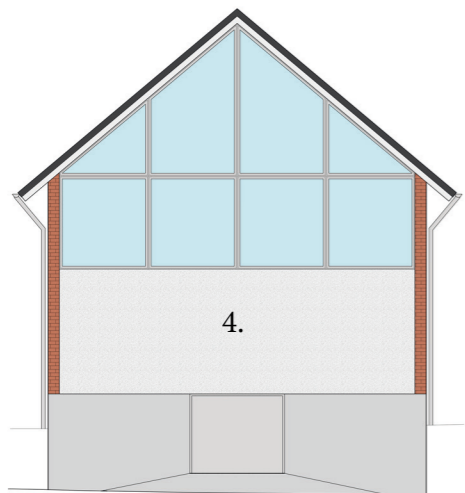
Aikaisemmassa analyysiluvussa havaittiin rakennusten pehmeää sijoittelua, jolloin niitä ei ole aseteltu mittatarkkaan kulmaan toisiaan kohtaan. Samaa menettelyä noudatetaan uudisrakennuksien sijoittelussa.

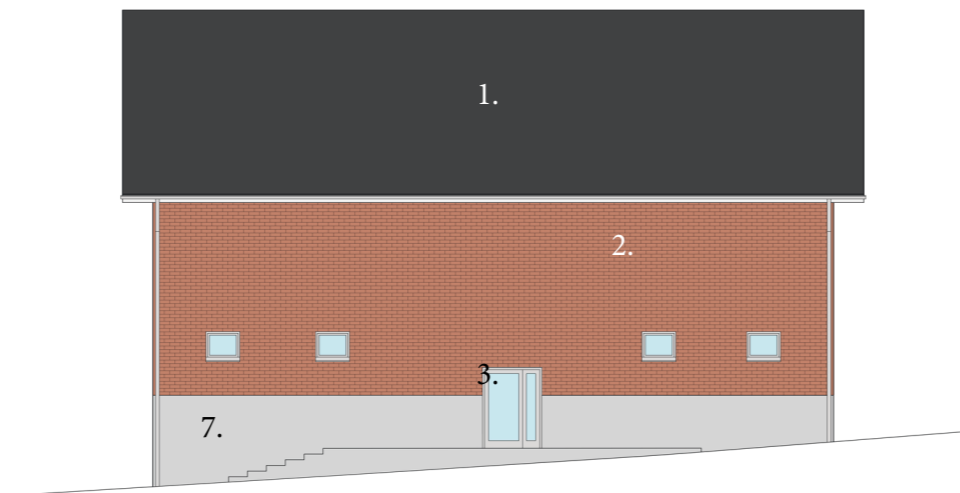
Julkisivu varastorakennus länsi 1:200

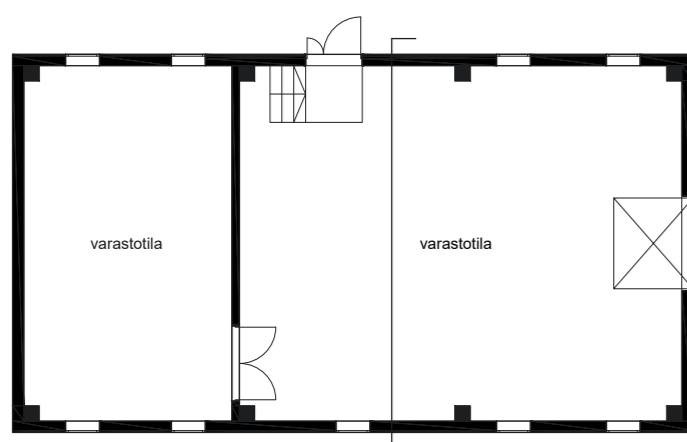
Julkisivu varastorakennus etelä 1:200

Julkisivu varastorakennus itä 1:200

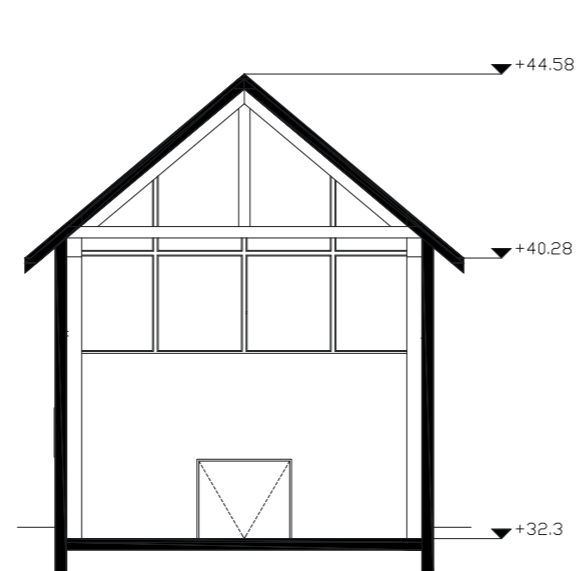
Julkisivu varastorakennus pohjoinen 1:200

Pohjapiirustus maantaso varastorakennus 1:200

Julkisivun materiaalit varastorakennus:

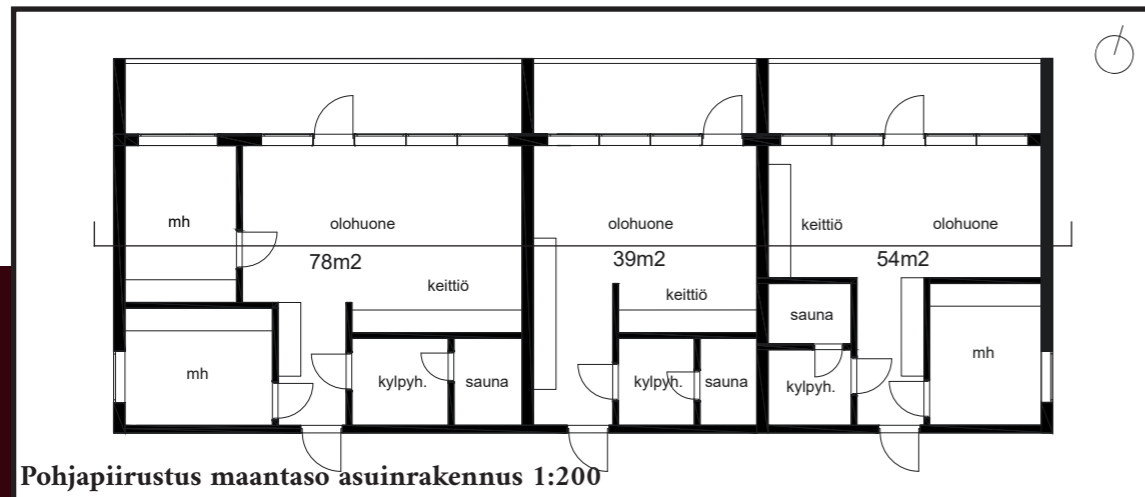
1. Bitumihuopa
2. Punaisen sävyinen koristetiili esim. Wienerberger punainen retro
3. Maalattu metalli, harmaa esim. sävy RR21
4. Rappaus vaalean harmaa
7. Betoni

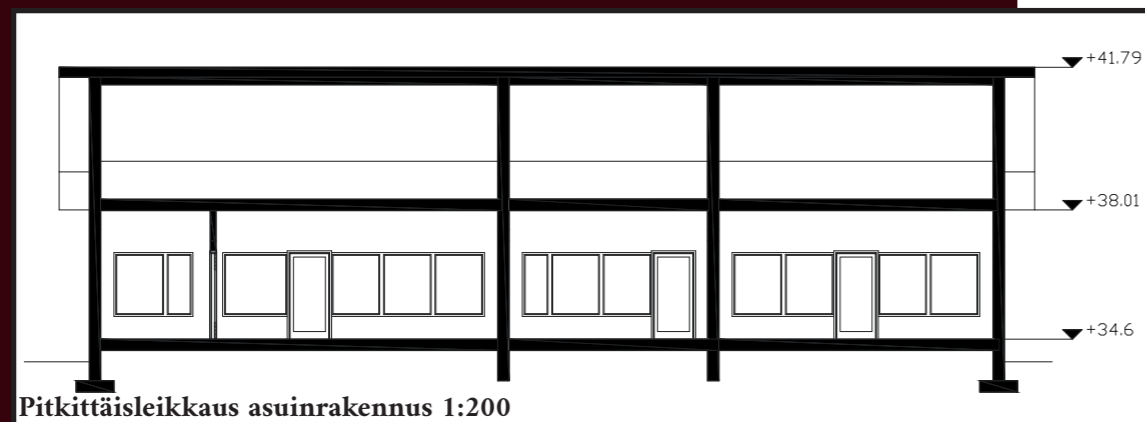
Leikkaus varastorakennus 1:200

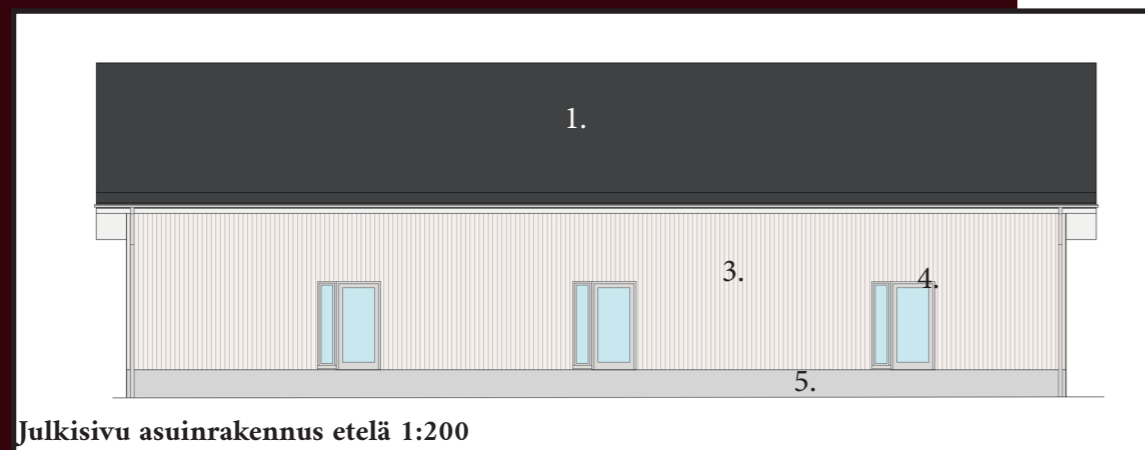
Havainnekuva joelta

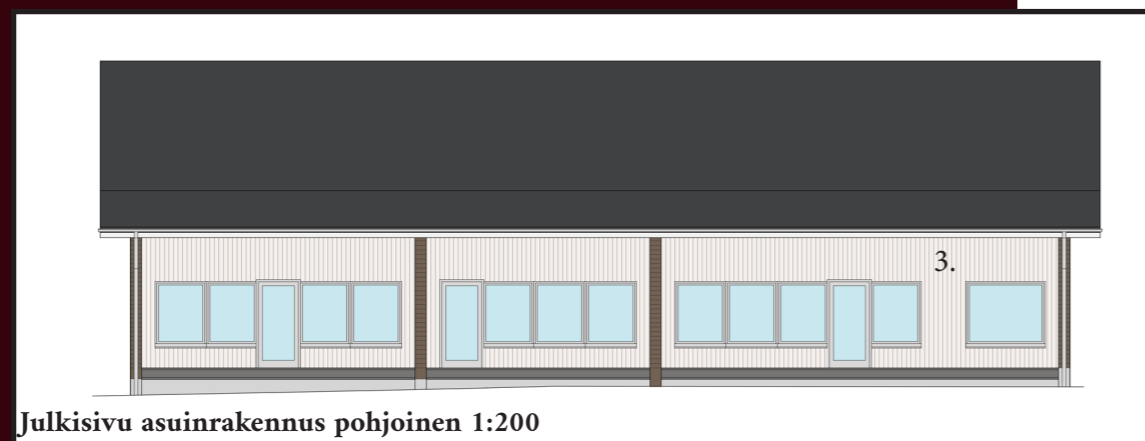
Pohjapiirustus maantaso asuinrakennus 1:200

Pitkittäisleikkaus asuinrakennus 1:200

Julkisivu asuinrakennus etelä 1:200

Julkisivu asuinrakennus pohjoinen 1:200

Julkisivun materiaalit asuinrakennus:

1. Bitumihuopa
2. Vaakalaudoitus, tummanruskea esim. sävy tikkurila Q677 Pahka
3. Pystyaukkoitus, valkoinen esim. sävy Q619 Orakas
4. Maalattu metalli, harmaa esim. sävy RR21
5. Betoni

Toimeksiannossa suuren huomion saaneet pysäköintipaikat on sijoitettu pieniin ryhmiin, jotta vältettäisiin kenttämäisen parkkipaikan syntyminen. Pysäköintialueen rajauksena toimiva luonnonkivi on inspiroitunut Kärjäkivistä.

5.3.2. Tilaohjelma

Uudisrakennusten tilaohjelma on tehty toisaalta paikallisen instituutin tilatarpeisiin sopivaksi, toisaalta asumiskäyttöön. Uudisrakennusalue on jaettu julkiseen ja yksityiseen osaan. Pohjoisen puolella ovat julkiset instituutin toimitilat ja etelän puolella ovat yksityiset asuintilat.

Pikkupirtin länsipuolen suuret tilat toimivat instituutin näyttelytiloina ja niihin on sisäänkäynti sisäpihan puolelta. Itäpuolen tilat taas toimivat paikallisten harrastetilana ja niiden sisäänkäynti on Pikkupirtin pohjoispuolella. Kivinavetan sisäpihalle aukeavat lisäksi tilat tulevat toimitiloiksi paikallisille pienyrityksille.

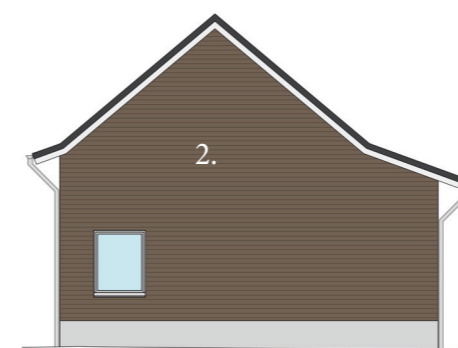
5.3.3. Julkisivut

Uudisrakennusten julkisivuissa hallitsevana elementtinä on ruskea puuverhous, joka osoittautui alue- ja rakennusanalyysissä alueella toistuvaksi elementiksi. Julkisivut ovat moderneja, mutta niissä on vivahteita perinteestä. Yksityiskohtat, kuten ikkunoiden vuorilaudat ja koristerimat sitovat julkisivut perinteeseen. Julkisivun epäsymmetrinen aukotus ja aukotuksen mittasuhteet eivät istu perinteiseen muottiin. Aukotusten mittasuhteet ovatkin inspiroituneet moderneista kerrostaloista. Pääkonttorin julkisivun tiiliyksityiskohtat yhdistävät uudisrakennukset kerrostaloalueeseen. Kivinavetan julkisivusta inspiroituneena uudisrakennusten julkisivujen värityksessä käytetään saman värin useaa eri sävyä.

Varastorakennuksen julkisivu poikkeaa tyyliltään muiden uudisrakennusten julkisivuista. Se on materiaaliltaan punatiiltä, mikä yhdistää uudisrakennuskokonaisuutta entisestään moderniin kerrostaloalueeseen.

5.3.4. Muotokieli

Jokaisen uudisrakennuksen muotokieli sitoo rakennuksia perinteeseen. Varastorakennus on

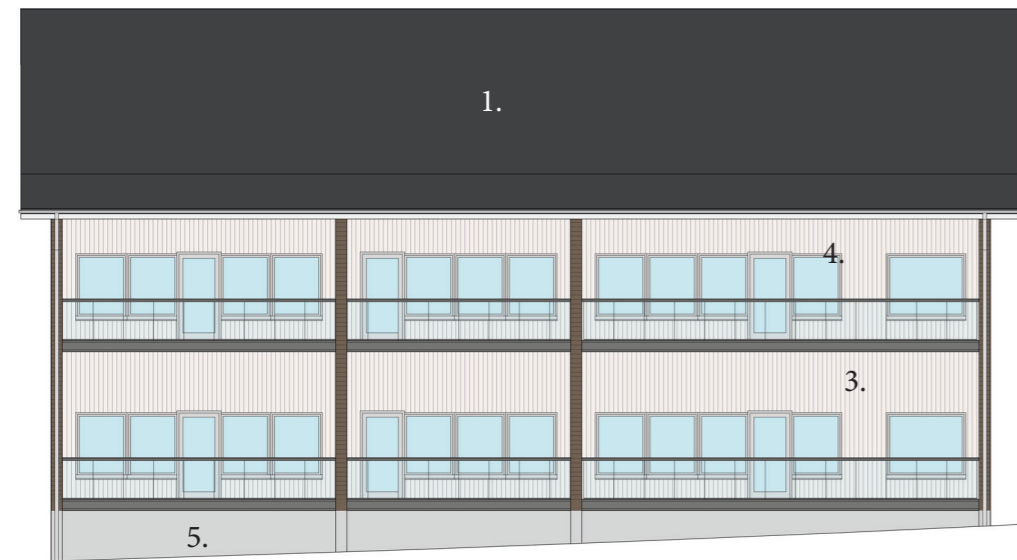
Julkisivu asuinrakennus itä 1:200

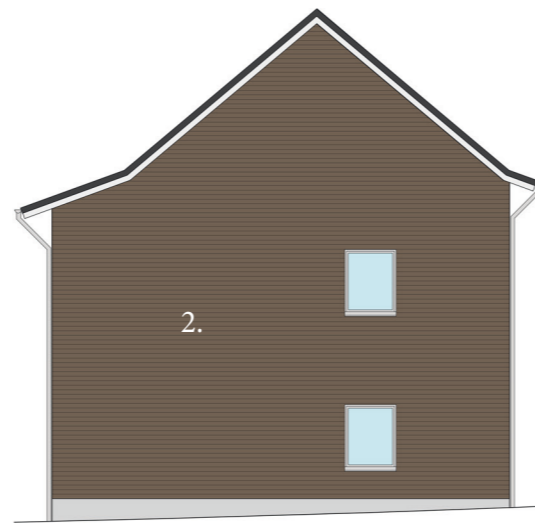
Julkisivu asuinrakennus länsi 1:200

Julkisivun materiaalit asuinrakennus:

1. Bitumihuopa
2. Vaakalaudoitus, tummanruskea esim. sävy tikkurila Q677 Pahka
3. Pystyaukkoitus, valkoinen esim. sävy Q619 Orakas
4. Maalattu metalli, harmaa esim. sävy RR21
5. Betoni

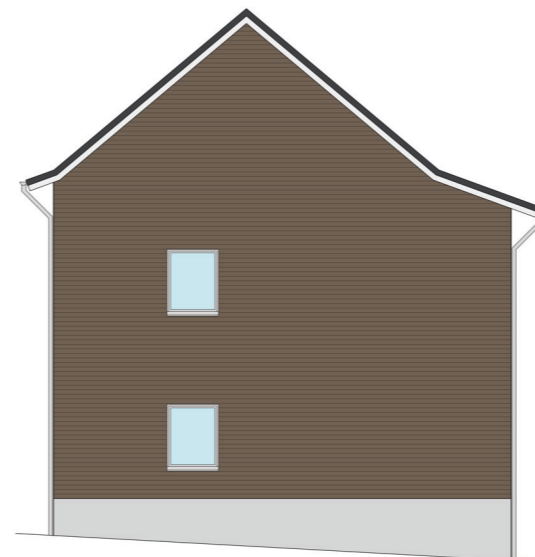
Julkisivu rannan asuinrakennus pohjoinen 1:200

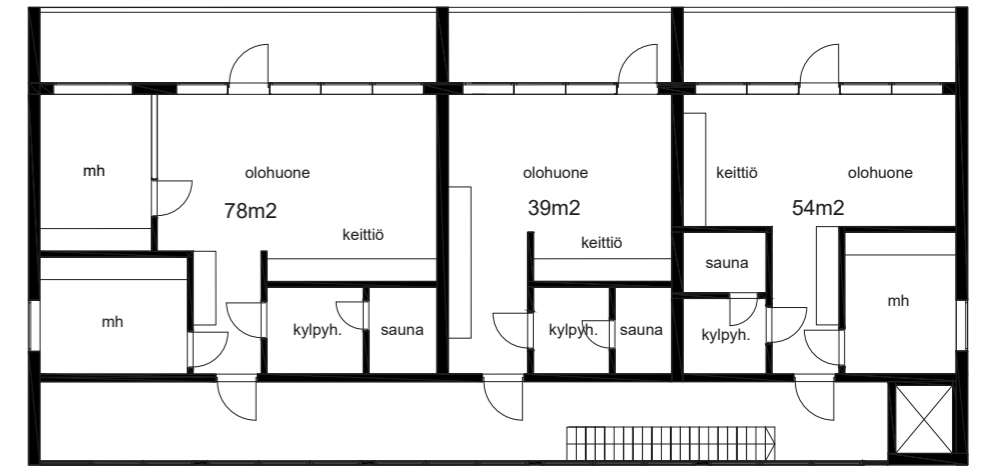
Julkisivu rannan asuinrakennus länsi 1:200

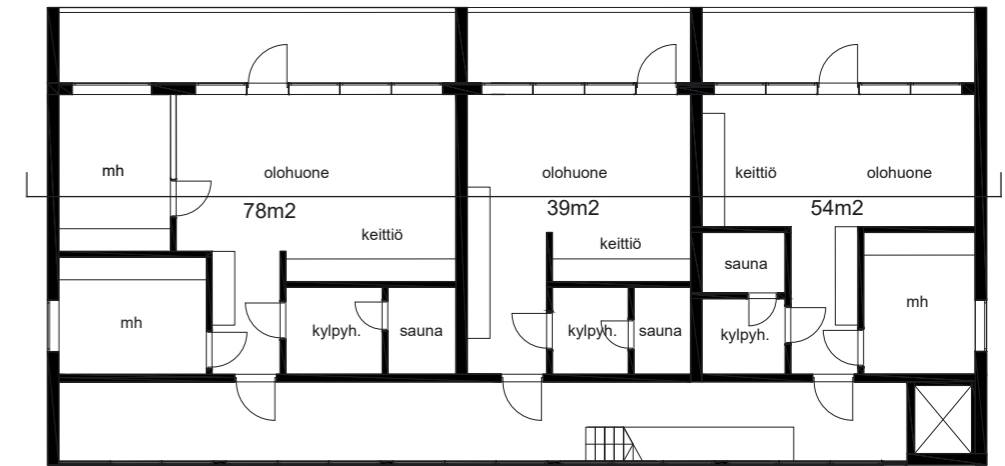
Julkisivu rannan asuinrakennus etelä 1:200

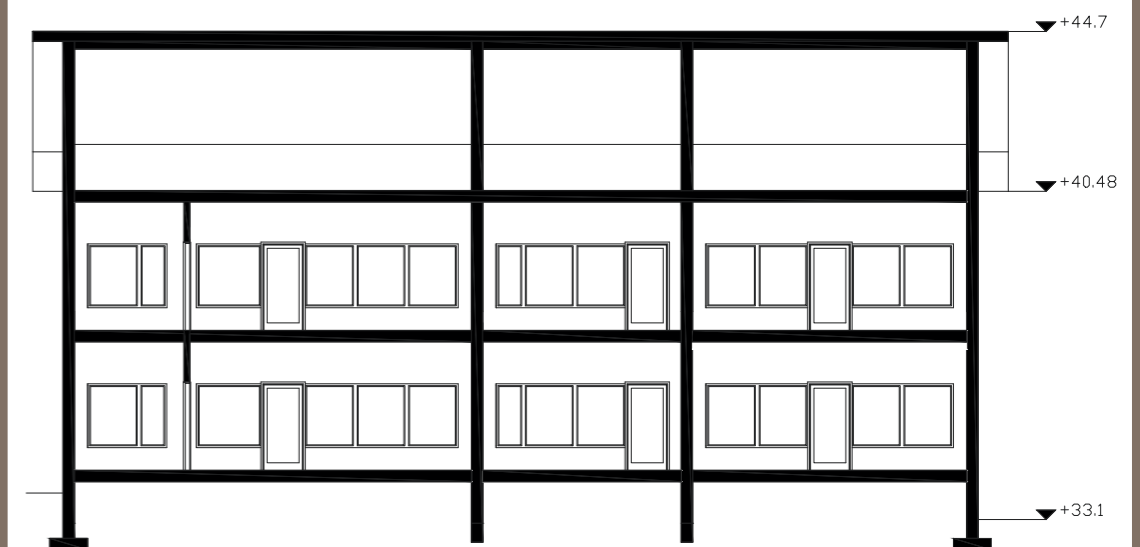
Julkisivu rannan asuinrakennus itä 1:200

Pohjapiirustus 2.kerros rannan asuinrakennus 1:200

Pohjapiirustus maantasokerros rannan asuinrakennus 1:200

Pitkittäisleikkaus rannan asuinrakennus 1:200

Aluejulkisivu 1:200

Havainnekuva kivinavetan lisäsiiven sisämateriaaleista

materiaaleiltaan moderni, mutta sen muodossa on vivahteita perinteestä. Asuinrakennuksissa perinne näkyy kattojen muodoissa muuten hyvin modernin mallisissa rakennuksissa. Pääkonttorissa ja toimistorakennuksessa kattojen perusmuoto on perinteinen, mutta niiden orientaatio ja limittyminen on moderni.

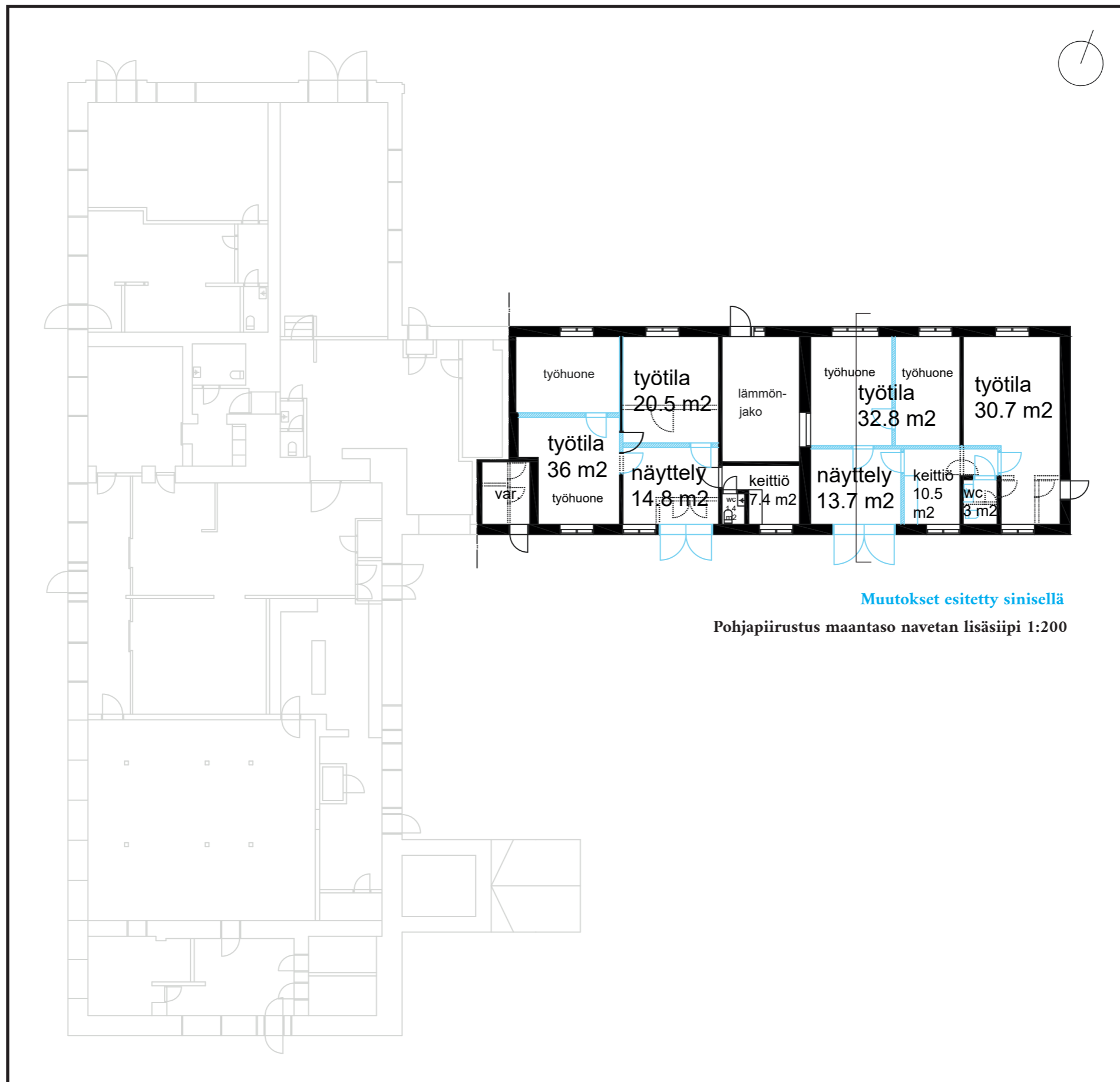
5.4. Pikkupirtin ja kivinavetan korjaussuunnitelma

5.4.1. Kivinavetta

Korjaussuunnitelman lähtökohdat ovat Kivinavetan kohdalla yksinkertaiset, koska kivinavetta on merkitty sr-merkinnällä. Kivinavetassa korjaussuunnitelma laaditaan vain tiilirakenteiseen lisäsiipeen. Suojelumerkinnän takia ja lukuun ottamatta eteläjulkisivun pariovia, kivinavetan muutostoimenpiteet koskevat vain tilajakoa ja sisäpintamateriaaleja. Sisätilat jaetaan uusilla väliseinillä uudestaan. Navetasta löytyvät tilat neljälle pienyritykselle, joista kaksi jakavat aina pääsisäänkäynnin ja sosiaalitytilat. Pääsisäänkäynnit toimivat samalla näyttelytilana pienyritysten tuotteille. Navetan sisäpintamateriaalit kunnioittavat lisäsiiven rakennusajankohtaa. Pienyritystiloiissa alakatot puretaan, ja esiin tuodaan betonisisäkatto, jossa näkyy kauniisti valumuotista jäänyt tekstuuri. Vanhat betonilattiat kiillotetaan. Seinäpintamateriaalina joko tiilimuuri tai kipsilevy.

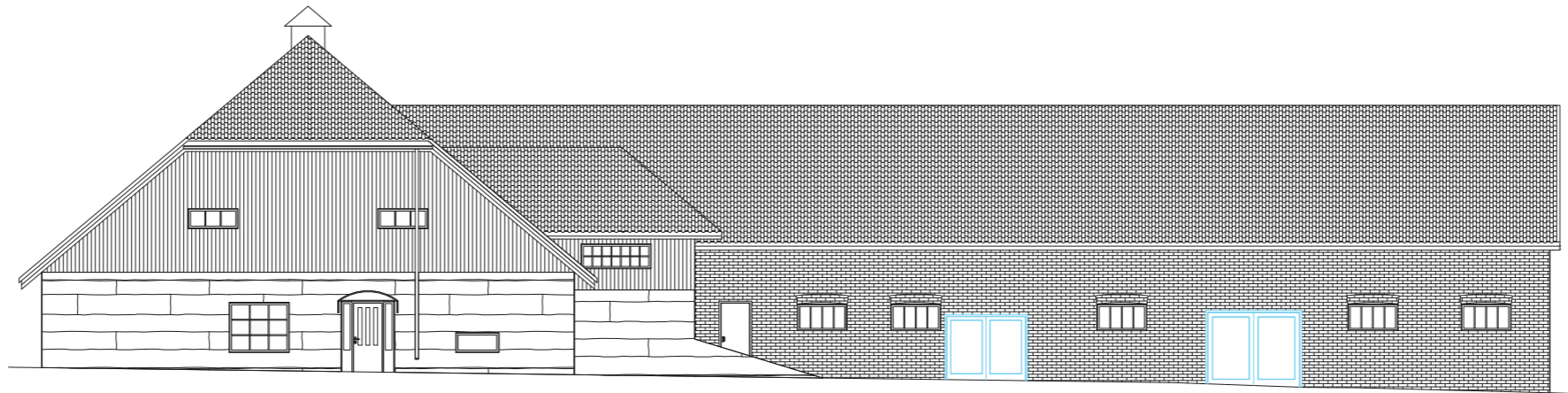
5.4.2. Pikkupirtti

Huonokuntoisen Pikkupirtin lähtökohdat ovat monimutkaisemmat. Pikkupirtistä on tehty vuonna 2017 rakenteiden kartoitus. Kartoituksen johtopäätöksenä esitetään käytännössä koko rakennuksen uusimista hirsikehikkoa lukuun ottamatta (Satakunnan Rakennekuivaus Oy 2017).

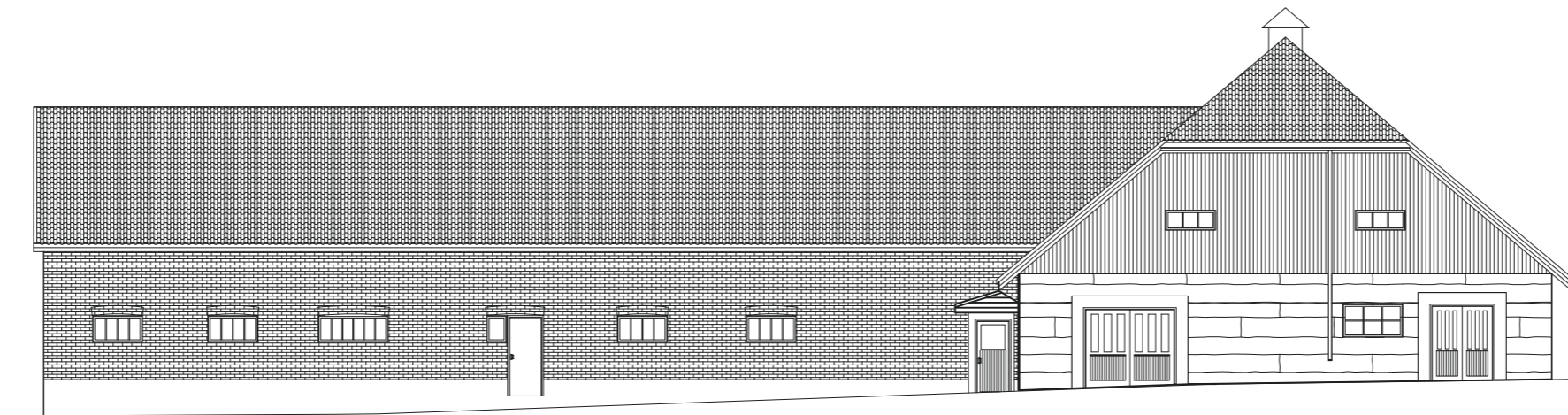

Muutokset esitetty sinisellä

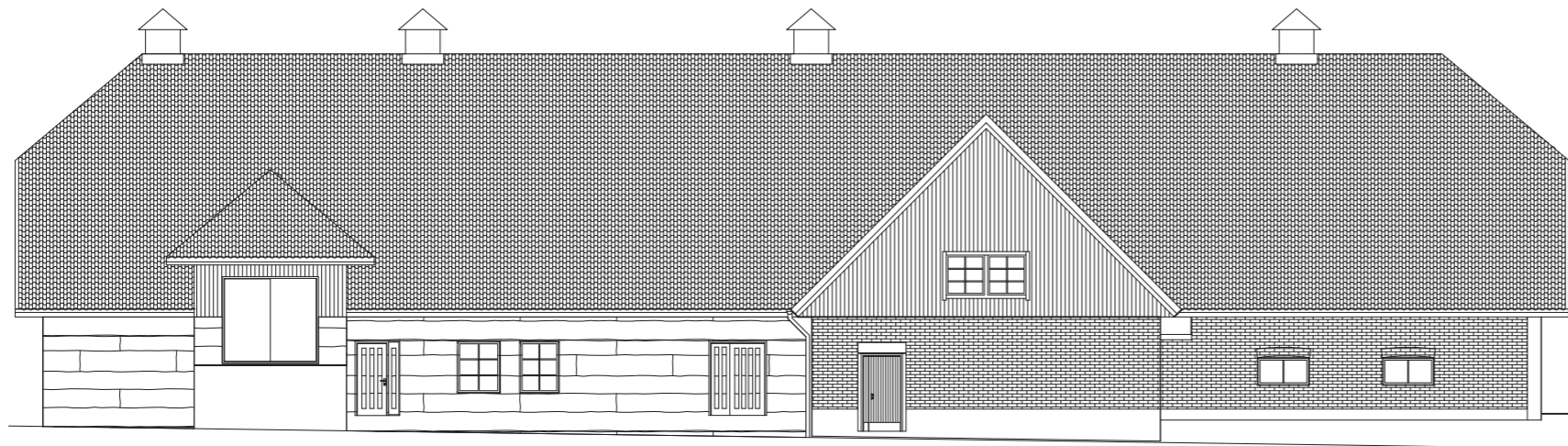
Pohjapiirustus maantaso navetan lisäsiipi 1:200

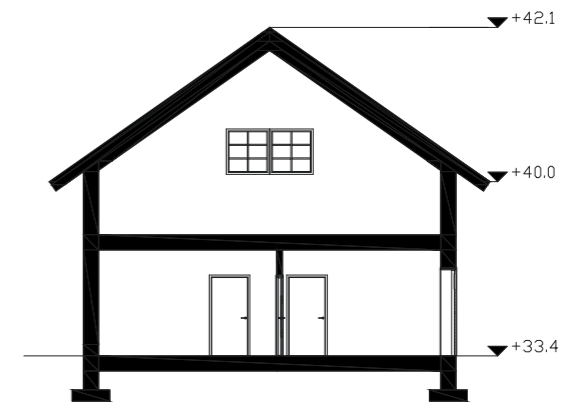
Muutokset esitetty sinisellä
Julkisivu kiviavetta etelä 1:200

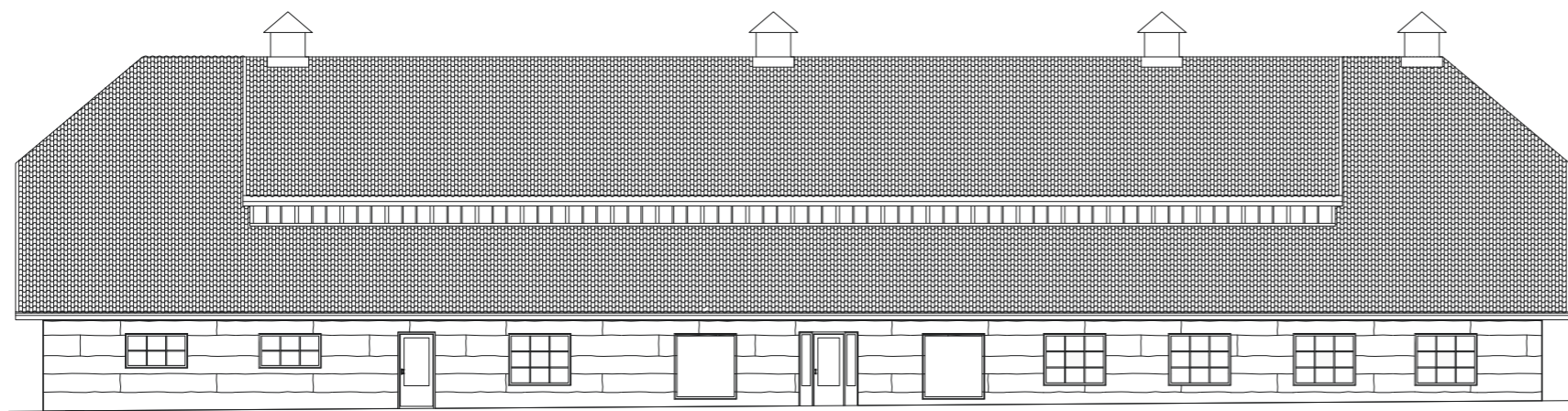
Julkisivu kiviavetta pohjoinen 1:200

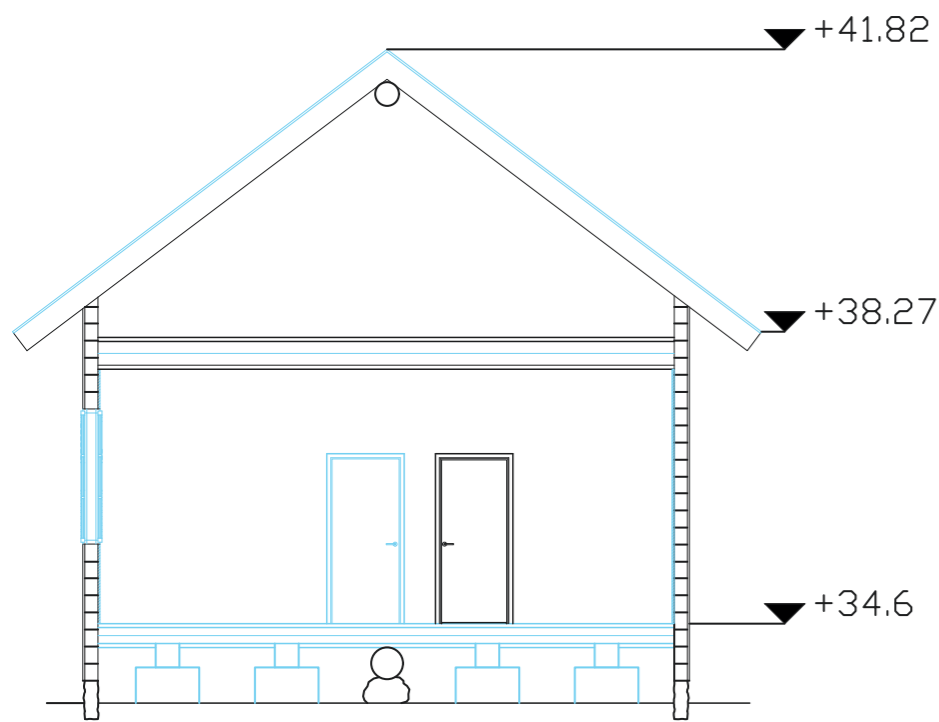
Julkisivu kivinavetta itä 1:200

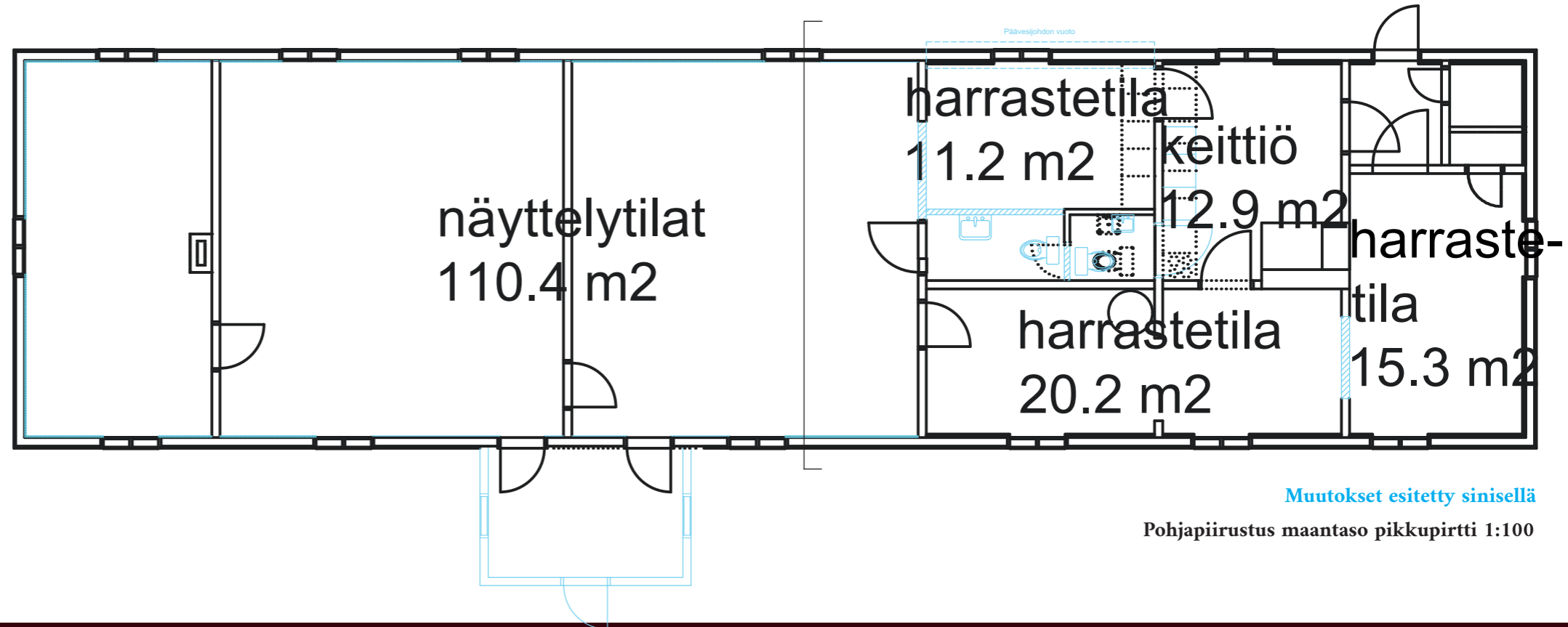
Leikkaus kivinavetta 1:200

Julkisivu kivinavetta länsi 1:200

Muutokset esitetty sinisellä
Leikkaus pikkupirtti 1:100

Muutokset esitetty sinisellä
Pohjapiirustus maantasopikkupirtti 1:100

Vastapainoksi dramaattiselle johtopäätökselle on pyydetty myös mielipide tarvittavista korjaustoimenpiteistä eräältä hirrenveistäjältä. Hänen näkökulmansa on paljon suojelevampi ja pienin askelin etenevä ja itse olenkin enemmän samaa mieltä hänen kanssaan. Näiden selvitysten ristiriitaiset tulokset vaikeuttivat suunnittelun lähtökohtaa. Selvitysten lisäksi korjaustoimenpide-ehdotus pohjautuu Museoviraston korjauskortteihin. Esitetyt korjaustoimenpiteet eivät ole kaikki yhtä kiireellisiä, joten ne on esitetty ensi- ja toissijaisina. Korjaustoimenpiteet ovat ensisijaisia, jos ei toisin mainita.

Merkittävä ongelma rakennuksen kunnossa on perustusten painuminen, minkä hirrenveistäjä on arvioinut voivan johtua painavasta betonitiilivesikatemateriaalista, joka ei ole alkuperäinen katemateriaali, sekä painavasta yläpohjan kivivillaeristemateriaalista. Ensimmäisenä korjaustoimenpiteenä olisikin vaihtaa painava katemateriaali bitumihuopaan, sekä yläpohjan eristeen imurointi ja korvaus sellukuitueristeellä. Näiden toimenpiteiden jälkeen tulisi perustusten painumista seurata 1-2 vuoden ajan. Jos perustusten painumisessa ei tapahdu muutosta seurantajakson aikana, voidaan harkita perustusten uusimista, mutta niiden uusiminen on toissijainen toimenpide. Rakennus on tähän päivään mennessä säilynyt yli 100 vuotta, joten perustusten painuminen voi hyvinkin olla aiheutunut myöhemmistä korjaustoimenpiteistä.

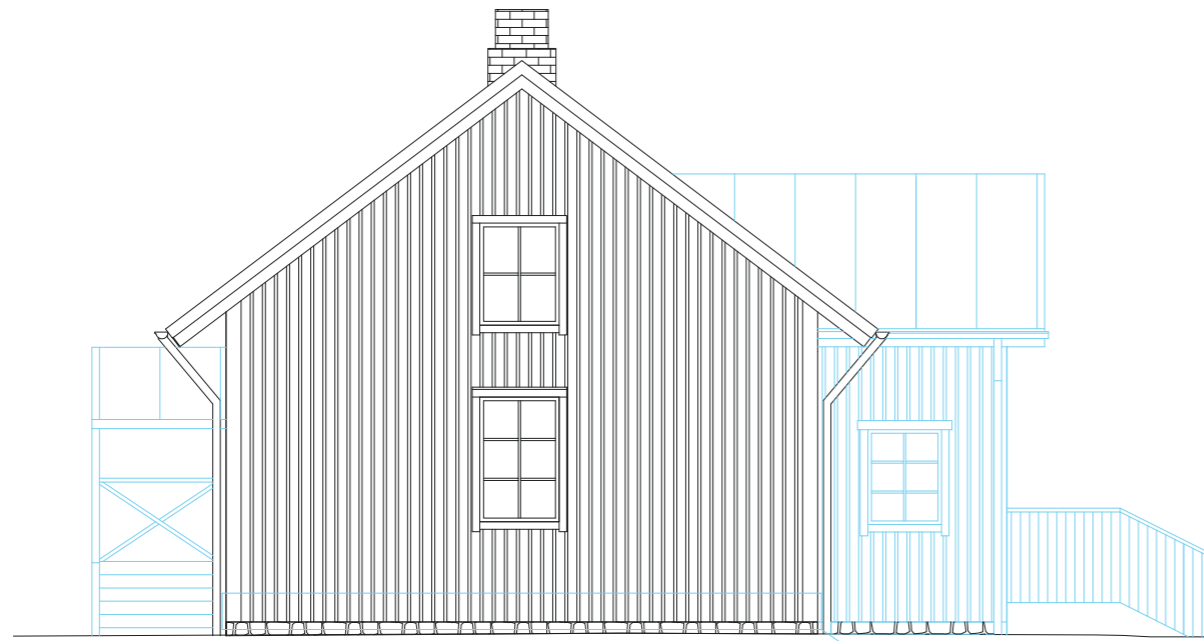
Toisena tärkeänä ja ensisijaisena korjaustoimenpiteenä on alapohjan

uusiminen. Alkuperäinen rossipohja on tuettu irtokivillä maapohjasta ja eristeenä on käytetty sammal- ja olkieristeitä. Alapohjan uusiminen on jo käynnissä salien puolella. Uudeksi alapohjarakenteeksi ehdotan perinteistä rossipohjaa, jonka eristeenä toimii sellukuitueriste. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää eristeen tiiviisti asetteluun varsinkin lattian ja seinän liittymäkohdissa. Joen puolella alapohjan uusiminen ei ole yhtä akuutti toimenpide kuin salien puolella, mutta suosittelen uusimista ainakin päävesijohdon vuodoista johtuvan kosteusvaurion kohdalla, nykyisen salin keittiön lattiassa ja ulkoseinän alaosassa sekä lattian kallistumien kohdalla. Koko joen puolen alapohjan uusiminen on myös mahdollinen, joskin toissijainen, korjaustoimenpide, jota voisi harkita.

Alapohjan uusiminen yhteydessä on hyvä mahdollisuus tarkistaa alimpien hirsikertojen kunto. Rakenteiden kartoituksessa lahoja hirsii löydettiin rakennuksen länsipäädystä. Ensisijaisena korjaustoimenpiteenä ehdotan rakennuksen kengitystä lahonneiden hirsien osalta. Korvaavana hirtenä suosittelen käytettäväksi vanhaa hirttä kutistumisen ehkäisemiseksi. Kengityksen yhteydessä joudutaan purkamaan julkisivuverhouksen alaosa, jotta alimpiin hirsikertoihin päästään käsiksi. Tämän takia julkisivuverhouksen uusiminen olisi helppo suorittaa samanaikaisesti. Uusimista suositellaan lahonneen verhouksen osalta, mutta koko verhouksen uusimista voidaan myös harkita. Jos näin tehdään, kannattaa verhouksen ja hirren väliin asentaa vuorauspaperi. Verhouksen lahoamista löydettiin

rakenteiden kartoituksessa erityisesti verhouksen alaosassa ja rakennuksen länsipäädystä. Lahonneen verhouksen uusimisen lisäksi julkisivuverhous tulisi huoltaa kokonaisuudessaan. Huolto on yksinkertaisimmillaan verhouksen pesua ja maalausta. Kengityksen yhteydessä kannattaisi myös suorittaa maanmuokkaustoimenpiteet ja mahdollinen salaojitus. Rakenteiden kartoituksessa havaittiin, että pintavedet ovat rakennuksen länsipuolella päässeet valumaan alapohjaan. Tärkeintä olisi pintojen muokkaus niin, että pintavedet valuvat pois päin rakennuksesta. Salaojituksen rakentamista voidaan myös harkita, mutta se on toissijainen toimenpide.

Pikkupirtin salien puolella on ulkoseinien sisäkerrokset purettu hirren sisäpintaan asti. Rakenteiden kartoituksessa ei ulkoseinien kunnosta löytynyt muuta huomautettavaa kuin salin keittiön kohdalta kosteusvaurion osalta. Salien puolella ehdotan ulkoseinän korjaustoimenpiteiksi nurkkien ja rakennusosien saumakohtien läpikäyntiä ilmatiiviiden osalta ja tarvittaessa lisätiivistämistä. Lisätiivistys kannattaa suorittaa myös ikkunoiden ja ovien tilkkeiden osalta tarvittaessa. Tämän jälkeen kaikki rakennusosien saumakohdat päällystetään vuorauspaperilla. Vuorauspaperin päälle asennetaan uudeksi sisäpintamateriaaliksi huokoinen puukuitulevy. Rakennuksen joen puolella on ulkoseinän sisäkerroksina hirren jälkeen 50 x 50 koolaus, kivivillaeriste ja lastulevy. Joen puolella ulkoseinä kaipaa korjausta vain kosteusvaurion osalta ja korjaus suositellaan tehtäväksi nykyisen kaltaiseksi.

Muutokset esitetty sinisellä
Julkisivu pikkupirtti länsi 1:100

Muutokset esitetty sinisellä
Julkisivu pikkupirtti itä 1:100

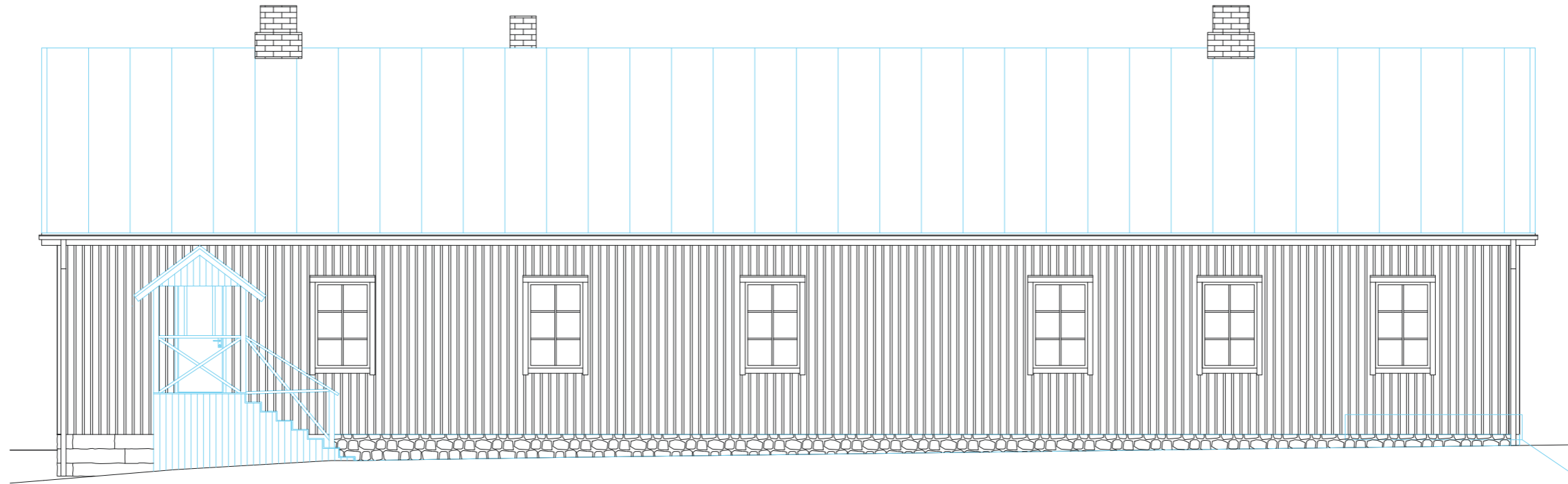
Pikkupirtin korjaustoimenpiteet:

Ensisijaiset:

- Betoniilten purku, uutena katteena bitumihuopa
- Yläpohjan eristeinen imurointi ja korvaus sellukuitueristeellä
- Alapohjan uusiminen salien puolella, eristeeksi sellukuitueriste, eriste asetetaan tiiviisti erityisesti lattian ja seinän liittymäkohtaan
- Alapohjan uusiminen joen puolella vähintään kosteusvaurion ja kallistumien kohdalla
- Lahojen hirsien kengitys
- Julkisivuverhouksen uusiminen lahonneen verhoukse osalta, verhouksen huolto (pesu + maalaus)
- Maanmuokkaus, pintavedet pois päin rakennuksesta
- Ulkoseinät salien puolella: nurkat ja rakennusosien saumakohdat tarkistetaan ja tiivistetään tarvittaessa, karmien tilkkeet tarkistetaan ja tiivistetään tarvittaessa, saumakohdat päällystetään vuorauspaperilla, lopuksi päällystetään huokoisella puukuitulevyllä
- Ulkoseinät joen puolella: pintatoimenpiteet: maalaus tai tapetointi + korjaus kosteusvaurion osalta
- Pintamateriaalit:
- Lattiat: maalattu lattialauta
- Sisäkatot salin puolella: maalattu kattolauta
- Sisäkatot joen puolella: jälleenrakennuskauden kattolevyt jäävät paikoilleen
- Seinät: maalattu puukuitulevy
- Uudet lattialistat
- Liesi ja pöytäuuni säilytetään
- Ikkunoinen entisöinti
- Eteläpuolen kuisti puretaan kokonaisuudessaan perustuksineen. Uusi rakennetaan piirustuksien mukaan
- Pohjoispuolen sisäänkäynnin uusiminen piirustuksien mukaan

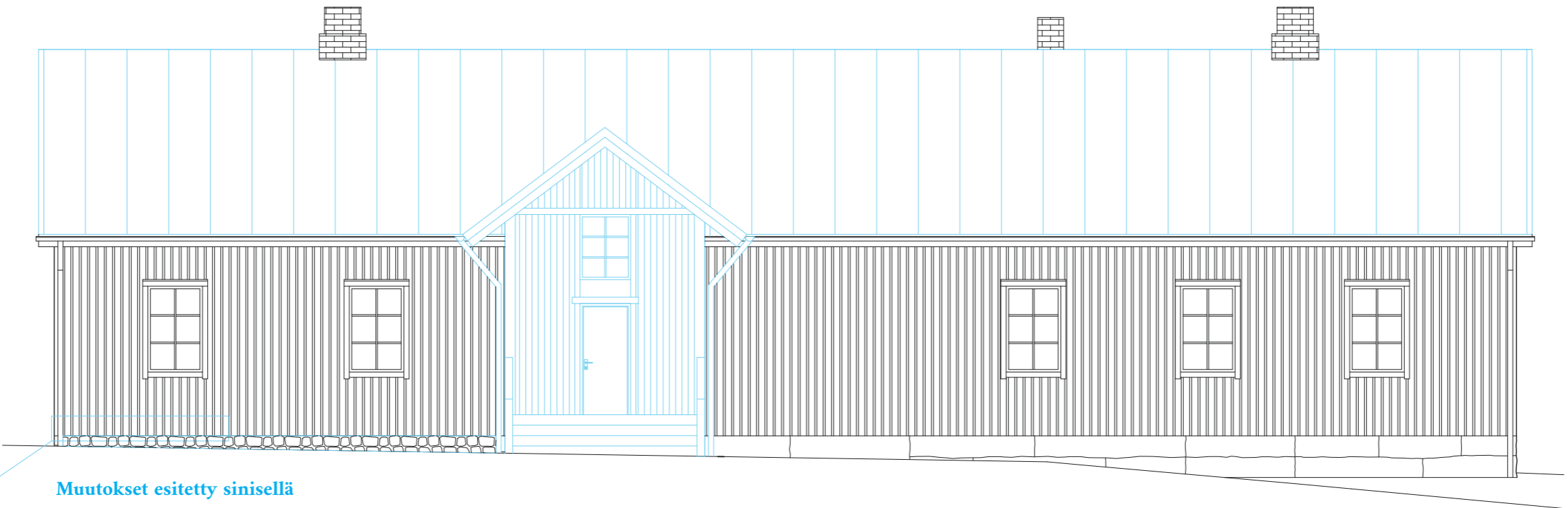
Toissijaiset:

- Koko alapohjan uusiminen joen puolella, harkinnan mukaan
- Koko julkisivuverhouksen uusiminen, tässä tapauksessa väliin vuorauspaperi
- Salaojitus, mahdollista tehdä hirsien kengityksen yhteydessä
- Perustusten painumista seurataan painavan katemateriaalin poistamisen jälkeen esim. 1-2 vuotta, jos edelleen painuu voidaan harkita perustusten uusimista
- Pohjoispuolen sisäänkäynnin uusiminen piirustuksien mukaan

Alinpien lahonneliden hirsien kengitys

Muutokset esitetty sinisellä
Julkisivu pikkupirtti pohjoinen 1:100

Alinpien lahonneliden hirsien kengitys

Muutokset esitetty sinisellä
Julkisivu pikkupirtti etelä 1:100

Rakennuksen sisäpintamateriaaliksi suosittelen salien puolella jätettäväksi lattia- ja kattolautaa sekä huokoista puukuitulevyä. Joen puolella sisäpintamateriaaleina kannattaa säilyttää katon ja seinien osalta nykyiset materiaalit eli lastu- ja kattolevyt. Lattiasta suosittelen purkamaan nykyisen pintamateriaalin lattialautapinnalle.

Pikkupirtin etelän puoleinen kuisti ja pohjoisen puoleinen sisäänkäynti kannattaa purkaa kokonaisuudessaan ja perustuksineen. Etelän puoleinen kevytrakenteinen kuisti ei ole alkuperäinen ja sen seinässä ja katossa on kattovuotovaurioita ja kuistin perustus painuu maahan. Pohjoisen puolen sisäänkäynti ei sekään ole täysin alkuperäinen, vaan todennäköisesti lisätty, kun rakennusta on jossain vaiheessa jatkettu idän puolelta. Pohjoisen puolen sisäänkäynti on kyhätyn näköinen eikä nosta rakennuksen arvoa. Ehdotan, että kuisti ja sisäänkäynti rakennetaan uudestaan piirustuksien mukaisesti.

Lisäksi suosittelen, että Pikkupirtin ikkunat entisöidään. Ikkunat ovat kaksikerroksiset ja puurakenteiset, ja ne ovat osittain joutuneet ilkeivallan kohteeksi. Idän puolella sijaitsevat puuliesi ja pönttöuuni kannattaa säilyttää.

Havainnekuva pikkupirtin sisämateriaaleista

Kuva 21: Lähtötilanne Pikkupirtin joen puolella

6. Johtopäätös

Isovahen tapauksessa strategian työvaiheiden noudattaminen nosti esiin muutamia alueen mielenkiintoisia ominaisuuksia. Historian kartoituksessa ilmeni kiinnostava tieto rakennuksien vanhasta sijoittelutavasta, jota oli tämän suunnittelutyön puitteissa mahdollista eheyttää. Alueellinen analyysi taas osoitti, että 1970-luvun modernistinen rakennuskanta ei monilta osin sovi alueen muuhun rakennuskantaan. Sitäkin pystyttiin sopeuttamaan suunnittelutyössä. Rakennusanalyysissä huomion kiinnittivät epätäydelliset yksityiskohdat, jotka inspiroivat uudisrakennuksien julkisivujen suunnittelussa. Historiakerrostumia kartoitettaessa selvisi, että 1970-luvun modernistinen kerrostuma on alueella hallitseva johtuen dominoivasta mittakaavasta ja mittatarkkuudesta.

Ilman selvitystä ja analyysiä näitä kohteen ominaisuuksia ei olisi voinut ennalta tietää. Rakennuskantaan tutustuminen on tärkeää. Tarkkoja analysointitapoja tai suunnittelumetodeja on siksi turha etukäteen määrittää. Oleellisempaa on määritellä työvaiheet. Olennaiset työvaiheet ovat rakennuskannan historian kartoittaminen ja rakennuskannan analyysi. Suunnittelupäätöksiä ei kuitenkaan voi tehdä ennen arvottamista, joten nämä kolme työvaihetta muodostavat tärkeän kokonaisuuden.

Suunnittelutapa tai se, miten olemassaoleva rakennuskanta huomioidaan suunnittelutyössä, ei ole olennaista, vaan se, että vanhan ja uuden välille saadaan luotua yhteys. Historialliseen ympäristöön sopivaa täydennysrakentamista on mahdollista suunnitella, kunhan tällainen yhteys syntyy.

7. Lähteet

Eura. 2024. Tiivistelmä Euran esihistoriasta. [Viitattu 12.01.2024]. Pdf saatavilla: <https://www.eura.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/elavan-esihistorian-eura/>

Badermann, E. 1990. Täydennysrakentaminen vanhassa ympäristössä. Helsinki: Ympäristöministeriö
Balgård, S. 1982. Täydennysrakentaminen puukaupungissa: Ympäristön analyysimenetelmä sopeutuvan rakentamisen avuksi. Helsinki: Rakentajain kustannus Oy

El Harouny, E. Riipinen, O.P. Santaholma, K. Tuomi, T. 1995. Suomalaisia puukaupunkeja: Hoito, kaavoitus ja suojelu. Helsinki: Ympäristöministeriö

Helander, P. 1993. Kylä elää: maisema muuttuu.
Kaila, P. 1997. Talotohtori: rakentajan pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY

Kaila, P. 2022. Talotohtorin rakenneopas: remontoijille, korjaajille ja rakentajille. Helsinki: Kustantamo S&S

Kalakoski, I. 2011. Euran kulttuuriympäristöohjelma. Euran kunta

Kalakoski, I. Huuhka, S. ja Koponen, O. P. 2020. From obscurity to heritage: Canonisation of the Nordic Wooden Town. *International Journal of Heritage Studies*, 26 (8), 790–805. DOI: 10.1080/13527258.2019.1693417. Viitattu [16.01.2024] Saatavilla: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13527258.2019.1693417>

Koivisto, L. 2011. Muinaisjäännösten hoito. Teoksessa Iida Kalakoski (toim.) Euran kulttuuriympäristöohjelma. Euran kunta

Koponen, O.P. 2006. Täydennysrakentaminen: arkkitehtuuri, historia ja paikan erityisyys. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto

Museovirasto. 2000a. Museoviraston korjauskortti 2: lämmöneristyksen parantaminen

Museovirasto. 2000b. Museovirasto korjauskortti 24: pientalon perustusten korjaus

Nummelin, L. 2011. Talonpoikainen ja teollinen Eura. Teoksessa Iida Kalakoski (toim.) Euran kulttuuriympäristöohjelma. Euran kunta

Porvoo. 1999. Pihojen rakennustapaohje

Putkonen, L. 1979. Kulttuurihistorialliset kohteet Satakunnassa: Täydennysselvitys. Pori: Satakunnan seutukaavaliitto

Satakunnan Museo. Y-Pakki. 2024. Inventoitu 24.5.2013.

Satakunnan rakennekuivaus Oy. 2017. Kiinteistön rakenteiden kartoitus

Suomen maatalousmuseo Sarka. 2024. Sukutilat Webissä. Alkuperäinen lähde: Suomen maatilat, III osa. Viitattu [16.01.2024]. Saatavilla: <https://sukutilat.sarka.fi/>

Vasko, T. 2013. Euran keskustan osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi. Satakunnan Museo

Vesikansa, K. 2021a. Pääkirjoitus 5/2021: Jatkuvuuden dilemma. *Arkkitehti-lehti*, 5/2021

Vesikansa, K. 2021b. Kuinka vanhaa pitäisi täydentää. *Arkkitehti-lehti*, 5/2021

Kuvalähteet:

Kaikki piirustukset ja havainnekuvat Iina Neittamo
Kuvat Iina Neittamo poislukien seuraavat

Kuva 3: Kylä elää: maisema muuttuu
Kuva 7: Suomen maatalousmuseo Sarka. Sukutilat Webissä

Kuva 8: Kylä elää: maisema muuttuu

Kuva 14: Leena Liedenpohja

Kuva 18: Leena Liedenpohja

Kuva 20: Leena Liedenpohja